

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

**ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΑΝΙΣΟΤΗΤΩΝ ΣΤΗΝ
ΕΛΛΑΔΑ ΜΕ ΤΗ ΜΕΘΟΔΟ SHIFT SHARE**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Εισηγητής: Χρυσοβαλάντου Λαγωνικάκη. DE853

Επιβλέπουσα: Μαρία Μαρκάκη, Επίκουρη καθηγήτρια, Τμήμα Διοικητικής
Επιστήμης και Τεχνολογίας, Ελληνικό Μεσογειακό Πανεπιστήμιο

©
2021

HELLENIC MEDITERRANEAN UNIVERSITY

SCHOOL OF MANAGEMENT AND ECONOMICS SCIENCES

DEPARTMENT OF MANAGEMENT SCIENCE AND TECHNOLOGY

**REGIONAL INEQUALITIES OF THE GREEK ECONOMY:
SHIFT SHARE METHOD**

DIPLOMA THESIS

Student : Chrisovalantou Lagonikaki, DE 853

Supervisor: Maria Markaki, Assistant Professor, Department of Management Science and Technology, Hellenic Mediterranean University.

©
2021

Υπεύθυνη Δήλωση : Βεβαιώνω ότι είμαι συγγραφέας αυτής της πτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην πτυχιακή εργασία. Επίσης έχω αναφέρει τις όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες. Επίσης βεβαιώνω ότι αυτή η πτυχιακή εργασία προετοιμάστηκε από εμένα προσωπικά ειδικά για τις απαιτήσεις του προγράμματος σπουδών του Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων Αγίου Νικολάου του Τ.Ε.Ι. Κρήτης.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία έχει σαν αντικείμενο τη μελέτη των περιφερειακών ανισοτήτων της ελληνικής οικονομίας την περίοδο 2015-2019 με τη μέθοδο Απόκλισης-Συμμετοχής (Shift-Share Analysis). Για την εφαρμογή της μεθοδολογίας χρησιμοποιήθηκε η κλαδική διάρθρωση της απασχόλησης στις 13 περιφέρειες της ελληνικής οικονομίας. Η Ανάλυση Απόκλισης-Συμμετοχής είναι ένα μοντέλο διερεύνησης των αιτιών μεταβολής των χαρακτηριστικών μιας περιφέρειας κατά τη διάρκεια μιας δεδομένης περιόδου. Αποτελεί μια περιγραφική τεχνική διαχωρισμού των περιφερειακών μεταβολών της απασχόλησης σε ομάδες δεικτών οι οποίες εκφράζουν την ειδίκευση των περιφερειών και τη χωρική συμπεριφορά των οικονομικών δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται σε μια συγκεκριμένη περίοδο. Ως εκ τούτου, αποτυπώνει πώς η διεύρυνση ή συρρίκνωση της απασχόλησης σε έναν κλάδο οικονομικής δραστηριότητας μιας περιφέρειας συνδέεται με τις διαρθρωτικές μεταβολές της περιφέρειας και συνολικά της οικονομίας.

Η προσέγγιση της περιφερειακής ανάλυσης τόσο σε συνολικό μακροοικονομικό επίπεδο, όσο και σε κλαδικό επίπεδο, επιτρέπει στους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής την τεκμηριωμένη λήψη αποφάσεων για την επίλυση περιφερειακών προβλημάτων.

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η γεωργία, η μεταποίηση και οι υπηρεσίες είναι η ραχοκοκαλιά της οικονομίας ελληνικών περιφερειών. Οι τρεις τομείς παρουσίασαν απασχόληση που αυξήθηκε οριακά ή παρέμεινε σταθερή εντός της περιόδου των 5 ετών, και παρά τη διπλή χρηματοοικονομική κρίση του 2008. Οι τομείς χονδρικής και λιανικής και κατασκευών παρουσίασαν αρνητική οικονομική ανάπτυξη. Προσδιορισμός των επενδυτικών προτεραιοτήτων σε αυτούς τους δυνητικούς τομείς και εφαρμογή ενός ολοκληρωμένου σχεδίου περιφερειακής ανάπτυξης θα επιταχύνει σίγουρα την οικονομική ανάπτυξη ελληνικών περιφερειών.

Λέξεις Κλειδιά: Shift-share, Απασχόληση, Περιφερειακή ανάπτυξη, Απόκλιση, Συμμετοχή, Εθνική Συνιστώσα, Βιομηχανική Συνιστώσα, Ανταγωνιστική Συνιστώσα.

ABSTRACT

The purpose of this paper is to study regional inequalities in Greece in terms of employment characteristics. This macroeconomic size is vital for the development of each region and the Shift – Share Method is applied to investigate it. Statistical data were used by ELSTAT from the year 2015 to 2019, in order to study the level of employment of each region of Greece with the method of shift - participation (shift share). More specifically, it describes how shift-share analysis, as used in regional economics, describes how a growth or decline in employment in any of the productive sectors and how it affects the overall growth of the economy.

Sectoral development of a specific region helps policy makers, country leaders and researchers to make better decisions and solve problems. This study attempts to analyze the employment growth model and policy implications for the economic development of the Greek regions, using the simple shift-share method. The thesis uses employment data for 5 years from 2015 to 2019 for empirical analysis.

The result the analysis show that agriculture, manufacturing and services and processing are the backbone of the economy of Greek regions. The three sectors showed employment that increased marginally or remained stable within the period of 5 years, despite the double financial crisis of 2008. The wholesale, retail and construction sectors showed negative economic growth. Identifying investment priorities in these potential sectors and implementing an integrated regional development plan will certainly accelerate the economic development of Greek regions.

Key Words: Shift share, Employment, Regional Development, Divergence, Participation, National Component, Industrial Component, Competitive Component.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΜΕΘΟΔΟΣ SHIFT-SHARE	1
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	5
A. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ	5
B. ΕΛΛΗΝΙΚΗ	6

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Οικονομική Θεωρία και Περιφερειακή Ανάπτυξη

Στόχος της οικονομικής θεωρίας είναι να διερευνήσει τον τρόπο με τον οποίο η πραγματική οικονομία και τα άτομα δρουν μέσα σε αυτή. Στο πλαίσιο της οικονομικής θεωρίας εξετάζουμε τους βασικούς νόμους βάσει των οποίων διαμορφώνονται τα βασικά μακροοικονομικά μεγέθη και ταυτόχρονα αναζητούμε τις αιτίες των φαινομένων αυτών. Επομένως στόχος είναι η επίλυση των κυριότερων ζητημάτων που αφορούν τα μακροοικονομικά μεγέθη και που παρουσιάζονται με κυκλική συχνότητα επιδρώντας στη ζωή εκατομμυρίων ανθρώπων. Αυτή η προσπάθεια δεν βασίζεται μόνο στην επιστημονική έρευνα που μας βοηθά να κατανοήσουμε πώς το οικονομικό σύστημα μέσα στο οποίο αλληλεπιδρούν τα άτομα, οι επιχειρήσεις και οι οργανισμοί, και από το οποίο εξαρτάται η οικονομική τους κατάσταση σε μεγάλο βαθμό, λειτουργεί και τους επηρεάζει. Επίσης, βασίζεται και σε κοινωνικούς λόγους, όπως είναι η πρόβλεψη των μελλοντικών συνθηκών που θα επικρατήσουν στην πραγματική οικονομία και πώς θα προσαρμόσουν τα άτομα, τα κράτη, οι επιχειρήσεις και οι οργανισμοί την οικονομική τους δράση μέσα από αυτές τις προβλέψεις, όπως οι συνθήκες αυτές επιδρούν στο χρηματοοικονομικό σύστημα.

Γνώμονας, με βάση εναλλακτικά σενάρια που μπορεί η οικονομική επιστήμη να αναπτύξει σχετικά με τις μελλοντικές οικονομικές συνθήκες, είναι η πρόβλεψη τυχόν μελλοντικών δυσμενών οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών ή η επίτευξη μακροοικονομικών στόχων, με βάση την εκάστοτε κρατική ή ευρωπαϊκή κοινοτική οικονομική πολιτική.

Η εξέλιξη της μακροοικονομικής επιστήμης χαρακτηρίζεται από μεγαλύτερη κατανόηση των μακροοικονομικών φαινομένων και την υποβοήθηση της λήψης αποφάσεων σε επίπεδο κρατικής ή Ευρωπαϊκής διακυβέρνησης, με τη μελέτη και την παρουσίαση επαρκών στατιστικών στοιχείων που αποτελούν το υπόβαθρο της θεωρητικής μακροοικονομικής γνώσης για την άσκηση αποτελεσματικής μακροοικονομικής πολιτικής. Έτσι σήμερα, οι κοινωνικές επιστήμες, και ιδιαίτερα η οικονομική επιστήμη,

έχει στη διάθεσή της πολλά στατιστικά δεδομένα, καθώς και στατιστικά εργαλεία έρευνας, δίνοντας όλα τα απαραίτητα δεδομένα στους ασκούντες την οικονομική πολιτική, προκειμένου να μπορούν να παρεμβαίνουν διορθωτικά ή να χαράσσουν εκ νέου οικονομική πολιτική όπου αυτό απαιτείται.

Οι κλασικοί μακροοικονομικοί στόχοι, όπως αναφέρονται στην κλασική μακροοικονομική θεωρία είναι τέσσερις. Συνοπτικά μπορούμε να αναφέρουμε ότι στόχος της οικονομίας είναι να μεγιστοποιήσει το παραγόμενο προϊόν, και συγκεκριμένα το ΑΕΠ, αφού αποτελεί τον πιο σημαντικό δείκτη του πλούτου και της ευημερίας μιας χώρας ή μιας περιφέρειας. Επίσης σημαντικός στόχος μακροοικονομικής πολιτικής είναι η αποφυγή των φαινομένων της ανεργίας και την αύξηση της απασχόλησης. Όπως και οι περισσότεροι στόχοι της μακροοικονομικής πολιτικής έτσι και αυτός είναι διπλός, έχει δηλαδή οικονομικό και κοινωνικό χαρακτήρα, κι αυτό επειδή όπως γνωρίζουμε, όταν ένας μεγάλος αριθμός ανθρώπων που θέλει και μπορεί να εργαστεί δεν μπορεί να βρει απασχόληση, αυτό μπορεί να προκαλέσει σοβαρά πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα με απρόβλεπτες συνέπειες.

Επιπλέον, τη μακροοικονομική θεωρία ενδιαφέρει ο έλεγχος των πληθωριστικών φαινομένων, που είναι ο έλεγχος της ανόδου του γενικού επιπέδου των τιμών. Αυτό είναι πολύ σημαντικό επειδή ο πληθωρισμός μπορεί να επηρεάσει τα εισοδήματα των εργαζομένων, των συνταξιούχων αλλά και όλων όσων ασκούν οικονομικές και άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες μέσα σε μία οικονομία.

Τέλος, τη μακροοικονομική θεωρία και πολιτική ενδιαφέρει η σταθερότητα του εμπορικού ισοζυγίου, το οποίο εκφράζει τις οικονομικές σχέσεις μιας χώρας με τις χώρες του εξωτερικού. Πιο συγκεκριμένα, ενδιαφέρουν την οικονομική θεωρία και πολιτική οι εισαγωγές αγαθών ή υπηρεσιών τεχνολογίας και λοιπά να είναι αν όχι λιγότερες τουλάχιστον ίσες με τις εξαγωγές, προκειμένου να υπάρχει εισροή κεφαλαίων στη χώρα και ανάπτυξη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

2.1 Εισαγωγή

Ένα από τα θέματα που ενδιαφέρουν την περιφερειακή ανάπτυξη ως θεωρία είναι γιατί ορισμένα κράτη και περιφέρειες έχουν υψηλότερο κατά κεφαλήν εισόδημα από τις υπόλοιπες. Ως εκ τούτου, συνιστούν θέμα έρευνας οι ρυθμοί σύγκλισης ή απόκλισης μεταξύ τους, και ειδικότερα ο εντοπισμός των παραγόντων που ενισχύουν τη σύγκλιση και την απόκλιση. Λόγω της ραγδαίας μεταβολής των όρων της διεθνούς ανάπτυξης, της παγκοσμιοποίησης και του εμπορίου, τα συμπεράσματα των ανωτέρω ερευνών είναι αναγκαία, προκειμένου να καταστεί πιο αποτελεσματική η περιφερειακή πολιτική που ακολουθείται .

Η προσέγγιση του εν λόγω θέματος γίνεται ως εξής:

α. Κατ' αναλογία με την οικονομική θεωρία, εφαρμόστηκε και στην Περιφερειακή επιστήμη το Διεθνές εμπόριο, ως θεωρία περιφερειακής ανάπτυξης, ελέγχοντας αν και κατά πόσο οι εμπορικές ανταλλαγές τείνουν προς ή οδηγούν προς τη σύγκλιση ή την απόκλιση των οικονομιών των ανεξάρτητων κρατών ή περιφερειών. Η εφαρμογή αυτής της θεωρίας του διεθνούς εμπορίου, ως ένα βαθμό μπορεί να εφαρμοστεί και στην περιφερειακή επιστήμη με τη μορφή συγκέντρωσης και επεξεργασίας των στατιστικών στοιχείων εκείνων που υποδεικνύουν, στο εσωτερικό μιας χώρας και μεταξύ των περιφερειών, σε ποιους τομείς – κλάδους και περιφέρειες η παραγωγικότητα των παραγωγικών τους πόρων προηγείται έναντι των υπολοίπων, δηλαδή εμφανίζουν κάποιο σημαντικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, ή υπολείπεται σημαντικά, οπότε οι παραγωγικοί τρόποι και οι τοπικοί περιάγοντες πρέπει να βρεθούν και να ενισχυθούν μέσω της άσκησης της κατάλληλης περιφερειακής πολιτικής, παρά την εφαρμογή της κοινής οικονομικής πολιτικής.

Η θεωρία που προαναφέρθηκε καλείται να δώσει απαντήσεις στο αν είναι εφικτό και κάτω από ποιες προϋποθέσεις δύνανται οι συναλλαγές μεταξύ γεωγραφικών χώρων – κρατών ή περιφερειών - με διαφορετικές υποδομές και παραγωγικότητα να οδηγήσουν σε ίσα ή άνισα οφέλη ανάπτυξης.

β. Στο παρόν θα γίνει αναφορά στη θεωρία της περιφερειακής ανάπτυξης, η οποία περιλαμβάνει και περαιτέρω αναπτυξιακά στοιχεία, πάντοτε λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι μελετά την γεωγραφική κατανομή των παραγωγικών συντελεστών ανάμεσα στις περιφέρειες ενός κράτους ή της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι εθνικές ή οι κοινοτικές οικονομικές πολιτικές έχουν καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη κάθε περιφέρειας, με την υπόθεση εργασίας ότι οι δαπάνες που κατευθύνονται στην ανάπτυξη της κάθε περιφέρειας και οι μεταβιβαστικές πληρωμές - τα επιδόματα ανεργίας – και οι κάθε μορφής επιδοτήσεις - που πηγάζουν από τη δημοσιονομική και την κοινοτική πολιτική, καθορίζουν την διανομή του παραγόμενου προϊόντος .

Εδώ τα ζητήματα που ανακύπτουν είναι κατά πόσον είναι δυνατή η σύγκλιση ή απόκλιση -δηλαδή η άμβλυση των ανισοτήτων- μεταξύ των περιφερειών που έχουν διαφορετικές υποδομές και παραγωγικούς πόρους, οικονομίες κλίμακας ή συγκέντρωσης, κλπ., με άλλα λόγια που παρουσιάζουν άνισες αφετηρίες στην ανάπτυξη, και κυρίως ποιος είναι ο καταλληλότερος σχεδιασμός περιφερειακής πολιτικής για την ανάπτυξη, ποια είναι η συμβολή δηλαδή του έκαστου τοπικού συγκριτικού πλεονεκτήματος, ο οποίος πρέπει να εντοπιστεί και να ενισχυθεί τοπικά μέσω της άσκησης των κατάλληλων πολιτικών, ώστε να επιτυγχάνεται η εξομάλυνση των περιφερειακών διαφορών.

2.2 Θεωρίες Ανάπτυξης

Η θεωρία της συγκέντρωσης σε «πόλους ανάπτυξης», τα ανεπτυγμένα κράτη του Βορείου ημισφαιρίου, του Δυτικού κόσμου, οι ταχύτατα αναδυόμενες οικονομίες της Κίνας, Ιαπωνίας – γνωστή στη βιβλιογραφία ως θεωρία των πόλων, των οποίων τα κέρδη από συναθροίστηκες οικονομίες, και ο τρόπος που οι οικονομίες αυτές συνδέονται γεωγραφικά, έχει υιοθετηθεί στο παρελθόν σαν μια θεωρία περιφερειακής ανάπτυξης. Η εφαρμογή της εν λόγω θεωρίας μπόρεσε ως ένα βαθμό να εξηγήσει τα φαινόμενα υστέρησης των διαφορετικών κρατών και περιφερειών, χωρίς να κατορθώσει να προτείνει αποτελεσματικά μέτρα

συγκεκριμένης οικονομικής και περιφερειακής πολιτικής, και είναι σήμερα υπό αίρεση, και μάλιστα από τους ίδιους Παγκόσμια Τράπεζα, που την πρότεινε αρχικά ως θεωρία άμβλυνσης των περιφερειακών ανισοτήτων. (World Bank, 2004).

Στον αντίποδα υπάρχει η θεωρία που αναφέρει ότι κάθε περιφέρεια δύναται να αναπτύξει ενδογενώς κερδοφόρες δραστηριότητες χωρίς να χρειάζεται κεφάλαια με τη μορφή επενδύσεων ή επιδοτήσεων. Παρόμοια θεωρία συνιστά και το ότι τα επιδόματα, τα υποστηρικτικά αναπτυξιακά μέτρα, οι διενέργεια επενδύσεων μέσω της δημιουργίας «Περιφερειακών Δικτύων», τα οποία ορίζονται ως διάφορες μορφές εμπορικής και παραγωγικής συνεργασίας μεταξύ των περιφερειών, είναι ικανές στο να βοηθήσουν τις περιφέρειες με χαμηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης να αναπτυχθούν ενδογενώς, ανεξάρτητα δηλαδή από εξωτερικούς παράγοντες, η οποίοι θα βασίζεται στους βασισμένη στους παραγωγικούς συντελεστές σε κάθε διαφορετική περιφέρεια.

Καταλήγοντας, θα αναφέρουμε και την οικονομική γεωγραφία, που από τα τέλη του 20ού αιώνα εμφανίζεται σαν μια νέα επιστήμη – κλάδος της περιφερειακής ανάπτυξης, σαν μια προσπάθεια συγκερασμού της οικονομικής θεωρίας και των διοικητικών διαιρέσεων των συνόρων των κρατών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με απώτερο στόχο την υπαγωγή των θεωριών για την οικονομική και περιφερειακή ανάπτυξη στις θεωρίες τις σχετικές με το Διεθνές εμπόριο και τις επενδύσεις. Σύμφωνα με την οικονομική γεωγραφία, υποστηρίζεται ότι η γεωγραφική κατανομή διαφόρων παραγωγικών δραστηριοτήτων σε κάθε τομέα παραγωγής καθορίζεται από συγκεκριμένες παραμέτρους, όπως τα κόστη των μεταφορών παραγωγικών συντελεστών και τελικών προϊόντων, τις τυχόν οικονομίες κλίμακας και την ευκολία στη μετακίνηση των παραγωγικών πόρων. Τέλος, το κατά πόσο σε μια περιφέρεια βρίσκονται συγκεντρωμένες οικονομικές δραστηριότητες που συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη, προσδιορίζει το βαθμό εξειδίκευσης άρα και της παραγωγικότητας μιας περιφέρειας.

Οι κύριες κατευθύνσεις οικονομικής σκέψης έχουν συχνά εκ διαμέτρου αντίθετες απόψεις που αντικατοπτρίζουν τις εν γένει θεωρίες όσον αφορά την περιφερειακή ανάπτυξη και τις σχέσεις ανταλλαγής των περιφερειών:

- Οι νεοφιλελεύθερες θεωρίες υποστηρίζουν ότι στην μακροχρόνιο περίοδο παραγωγής, όπου ο χρόνος παραγωγής σημαίνει όλοι οι παραγωγικοί συντελεστές μπορούν να μεταβληθούν, η αγορά θα συνεισφέρει στην εξάλειψη της περιφερειακής ανισότητας. Εάν θεωρήσουμε ότι οι περιφερειακές ανισότητες ερμηνεύονται σε σχέση με την ύπαρξη ή μη των κατάλληλων παραγωγικών συντελεστών σε μια περιφέρεια, τότε η ελεύθερη μετακίνηση τους θα προκαλέσει την εξίσωση των τιμών των μισθών, των αγορών πρώτων υλών και λοιπών συντελεστών, και κατά συνέπεια στην ενίσχυση των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων κάθε περιφέρειας έναντι των υπολοίπων,

Πιο συγκεκριμένα, η νεοκλασική προσέγγιση, που έχει περισσότερο χρησιμοποιηθεί στην ερμηνεία των περιφερειακών ανισοτήτων διαχωρίζοντας τις έννοιες «υπό όρους» από την «άνευ όρων» σύγκλιση, αναλόγως δηλαδή αν λαμβάνουμε ή όχι υπόψη τις αρχικές ανισότητες στο εισόδημα και την απασχόληση ή τους ρυθμούς ανάπτυξης σε κάθε περιφέρεια. Σύμφωνα με αυτήν την προσέγγιση, οι λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες επωφελούνται γιατί θα παρουσιάζουν συνεχώς μεγαλύτερους ρυθμούς αύξησης τόσο του ΑΕΠ, όσο και του κατά κεφαλήν ΑΕΠ. Οι κλασικές μέθοδοι μετρήσεων του κατά κεφαλήν ΑΕΠ περιέχουν οικονομικές ποιοτικές, δομικές και δημογραφικές μετρήσεις, που μας επιτρέπουν να χρησιμοποιούμε υποδείγματα με «υπό όρους» σύγκλισης, δηλαδή υποδείγματα που λαμβάνουν υπόψη τις αρχικές ανισότητες, οι οποίες στις ποσοτικές αναλύσεις δεν εντοπίζονται. (Μηλιός, 2001)

- Από την άλλη πλευρά υπάρχουν και οι μαρξιστικές και δομικές θεωρίες που αναφέρουν ότι η αλληλεπίδραση μεταξύ άνισων περιφερειών επιδεινώνει τις περιφερειακές ανισότητες, στο βαθμό που οφείλεται στην «εκμετάλλευση» που υφίστανται οι χώρες ή οι περιοχές οι λιγότερο ανεπτυγμένες από τις υπόλοιπες που διαθέτουν ανταγωνιστική παραγωγή. Έτσι, οι θεωρίες αυτές, στην ουσία

απορρίπτουν τις θεωρίες και τα σύμφωνα απελευθέρωσης του εμπορίου, δηλαδή τις ανταλλαγές χωρίς φόρους, εμπόδια, δασμούς μεταξύ κρατών και περιφερειών, και πρεσβεύουν ότι τα λιγότερο αναπτυγμένα κράτη και περιφέρειες θα αποκομίσουν περισσότερα οφέλη αν συνεργαστούν μεταξύ τους παρά με τους περισσότερο ανεπτυγμένους εταίρους τους. (Μηλιός, 2001)

- Η επιδείνωση των οικονομιών των λιγότερο αναπτυγμένων εταίρων οφείλεται και στο γεγονός ότι οι εξωτερικές οικονομίες που αναπτύσσονται και είναι ανεξάρτητες από την παραγωγή της επιχείρησης, και που μπορεί να έχουν όφελος στο κόστος παραγωγής - π.χ. φθηνώνει μια πρώτη ύλη και παρουσιάζει ωφέλεια και μείωση κόστους παραγωγής μια επιχείρηση – μπορεί να οδηγήσουν σε μη ίσες ευκαιρίες ανάπτυξης και η μεταφορά πόρων είναι αναγκαία έτσι όλα τα εμπλεκόμενα μέρη να κερδίσουν από το άνοιγμα της αγοράς. (Πολύζος, 2008)

Σύμφωνα με την μαρξιστική – δομική προσέγγιση, τα κράτη και οι περιφέρειες χρειάζονται σημαντική υποστήριξη, με τη μορφή μεταφοράς πόρων (συντελεστές παραγωγής, πρώτες ύλες, ανθρώπινο δυναμικό κλπ) από τις περισσότερες προς τις λιγότερο ανταγωνιστικές περιφέρειες ή χώρες, για να βελτιώσουν καταρχήν τις (υλικές και άυλες - κτίρια - μηχανήματα - αεροδρόμια κλπ - τεχνολογία, εργατικό δυναμικό κλπ) υποδομές τους, έτσι ώστε τα οφέλη να μεγεθύνονται και να κατανέμονται με αμοιβαίο τρόπο. (Μηλιός, 2001)

Για την Περιφερειακή ανάπτυξη η πρώτη θεωρία μας λέει ότι αν δύο περιφέρειες οι περισσότερες έχουν συναλλαγές μεταξύ τους και η μία είναι περισσότερο ανεπτυγμένη και η άλλη η λιγότερο ανεπτυγμένη βάση της θεωρίας του Διεθνούς εμπορίου αναγκαστικά αυτές οι δύο περιφέρειες οι περισσότερες θα συγκλίνουν. υπάρχει μία δεύτερη θεωρία που μας λέει ότι αν δύο ή περισσότερες περιφέρειες με διαφορετική ανάπτυξη έχουν εμπορικές συναλλαγές μεταξύ τους τότε η πρώτη περιφέρεια θα αναπτυχθεί ακόμα περισσότερο και θα γίνει ακόμα πλουσιότερη σε βάρος της δεύτερης που θα γίνει ακόμα φτωχότερη. υπάρχει και μία τρίτη θεωρία που μας λέει ότι για να αποφύγω αυτά τα δύο άκρα δεν μου δίνουν καμία λύση πρέπει να ενισχύσω με επιδοτήσεις ή άλλες μορφές εισροές κεφαλαίων και πόρων

στις περιφέρειες που παρουσιάζουν απόκλιση, έτσι ώστε να καταφέρουν αυτές οι περιφέρειες να ανέβουν στο επίπεδο των πλουσιότερων επειδή διαφέρουν, χρησιμοποιούμε εμπειρικές μελέτες (πρακτικές - που βασίζονται στην εμπειρία) στην Περιφερειακή ανάλυση του κειμένου να μετράμε τα αποτελέσματα της κάθε πολιτικής που εφαρμόζεται. (Πολύζος, 2008)

- Τέλος, οι ανωτέρω προσεγγίσεις συνδυάζουν τις εκ διαμέτρου αντίθετες απόψεις που προαναφέρθηκαν, εφόσον η μια πλευρά δέχεται ότι δεν υφίσταται αυτόματη σύγκλιση, μέσω του μηχανισμού της αγοράς και από την άλλη δεν γίνεται αποδεκτή η άποψη ότι η απόκλιση μεταξύ των άνισων περιφερειών είναι νομοτελειακή και συστήνεται η λήψη μέτρων αποκατάστασης των αμοιβαίων ωφελειών. (Mo, Lee, 2020)

Η Ευρωπαϊκή Ένωση συνιστά ένα ιδιόμορφο είδος ενοποίησης και με αυτή την έννοια η πολιτική περιφερειακής ανάπτυξης εντοπίζεται στην τομή των δύο επιπέδων διακυβέρνησης (ΕΕ - κρατικής πολιτικής), δεδομένου ότι, αφενός μεν από τη μια μεριά η περιφερειακή πολιτική κάθε κράτους-μέλους υπόκειται σε κανόνες(τρόπος) κρατικών ενισχύσεων(επιδοτήσεις - επενδύσεις κλπ), αφετέρου δε, ο η αναδιανομή που τελείται από την «κεντρική» κυβέρνηση είναι πιο περιορισμένος απ' ότι σε ομοσπονδιακά κράτη, όπως είναι οι ΗΠΑ.

Οι θεμελιώδεις έννοιες που παρατέθηκαν παραπάνω είναι χρηστικές και κατά καιρούς έχουν πραγματοποιηθεί πολλές μελέτες και προσπάθειες ερμηνείας των τάσεων περιφερειακής σύγκλισης και απόκλισης στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, χωρίς να έχει καταλήξει σε απόλυτη συμφωνία: οι εμπειρικές μέθοδοι, (πχ η Shift Share, η μέθοδος εισροών -εκροών), καταδεικνύουν ότι σε διαφορετικά χρονικά διαστήματα αλλά και πλειάδα κρατών ή περιφερειών στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης υφίστανται ομάδες περιφερειών σύγκλισης αλλά και απόκλισης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η ΜΕΘΟΔΟΣ SHIFT-SHARE

3.1 Εισαγωγή

Η μέθοδος shift share χρησιμοποιείται από το 1953 για να περιγραφούν και να αναλυθούν τα υπό εξέταση οικονομικά μεγέθη σε επίπεδο περιφέρειας. Παρά τις κριτικές που έχει κατά καιρούς δεχτεί η μέθοδος αυτή, η shift share τυγχάνει ευρείας αποδοχής γιατί είναι εύχρηστη στην εφαρμογή, απλή και παρουσιάζει με σχετική ακρίβεια τα ζητούμενα αποτελέσματα. Επιπλέον, η μελέτη των περιφερειών και των παραγωγικών κλάδων που αυτές αποτελούνται της πραγματικής οικονομίας, αποτελούν κρίσιμες συνιστώσες της ανάπτυξης. Για αυτό το λόγο πρέπει να μελετώνται διεξοδικά, προκειμένου να βγάλουμε τα ανάλογα συμπεράσματα και να χαράσσεται Περιφερειακή αναπτυξιακή πολιτική σε επίπεδο κράτους ή σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επίσης, υπάρχει ειδική αναφορά στη μελέτη των στατιστικών δεδομένων της περιφέρειας Κρήτης. Όπως ήδη έχει αναφερθεί, χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ για την απασχόληση ανά κλάδο για τα έτη 2015 έως και 2019, στα οποία εφαρμόστηκε ένα υπόδειγμα της απλής μεθόδου απόκλισης-συμμετοχής.

Πιο συγκεκριμένα, η μέθοδος απόκλισης συμμετοχής shift share analysis είναι ένας τρόπος για να περιγράψουμε τις μεταβολές των οικονομικών μεγεθών και ειδικότερα της απασχόλησης σε επίπεδο περιφέρειας. Η μέθοδος εδράζεται στη διαφοροποίηση των οικονομικών παραγόντων οι οποίοι επιφέρουν μεταβολές στις επιμέρους οικονομικές συνιστώσες της. (Mo, Lee, 2020)

Η δημιουργία αυτής της μεθόδου εντοπίζεται στη δεκαετία του 1940 όταν ο Daniel Creamer, ένας οικονομολόγος που εργαζόταν στην Εθνική στατιστική υπηρεσία των Ηνωμένων Πολιτειών πρότεινε την έννοια των τοπικών διαφορών για να υπολογίσει τις διαφορές στις τάσεις της ανάπτυξης μεταξύ των ΗΠΑ ως χώρας και των επιμέρους περιοχών της, των πολιτειών. Η μέθοδος χρησιμοποιήθηκε από τον Dunn

για πρώτη φορά στις ΗΠΑ για να υπολογιστούν οι αλλαγές στην απασχόληση μεταξύ των ετών 1939-1945, δίνοντας πολύ καλά αποτελέσματα. (Πολύζος, 2008)

3.2 Μαθηματική Μοντελοποίηση

Ανάλογα με τη φύση του εξεταζόμενου προβλήματος η ανάλυση Σύγκλισης-Συμμετοχής μπορεί να εφαρμοστεί για το σύνολο μιας χωρικής ενότητας (περιφέρειας ή νομού) αλλά και για να διερευνήσει την εξέλιξη των κλαδικών χαρακτηριστικών της χωρικής ενότητας.

Η μεταβολή ενός περιφερειακού μεγέθους (π.χ. της απασχόληση) είναι δυνατόν να διακριθεί στις εξής συνιστώσες:

- τη συνιστώσα της εθνικής συμμετοχής και
- τη βιομηχανική συνιστώσα ή συνιστώσα της απόκλισης.

Η συνιστώσα εθνικής συμμετοχής μιας περιφέρειας δείχνει την μεταβολή της απασχόλησης στην περιφέρεια που θα λάμβανε χώρα, εάν αυτή μεταβαλλόταν με τον ίδιο ρυθμό που μεταβάλλεται η απασχόληση σε εθνικό επίπεδο. Σε κλαδικό, η συνιστώσα εθνικής συμμετοχής του κλάδου μιας περιφέρειας δείχνει πόσο θα μεταβαλλόταν η απασχόληση του κλάδου στην περιφέρεια, αν αυτή μεταβαλλόταν με τον ίδιο ρυθμό που μεταβλήθηκε η αντίστοιχη συνολική απασχόληση σε επίπεδο χώρας.

Η συνιστώσα απόκλισης αντιπροσωπεύει κάθε είδους αποκλίσεις μεταξύ της μεταβολής της περιφερειακής απασχόλησης και της συνιστώσας εθνικής συμμετοχής. Η συνιστώσα αυτή είναι θετική σε αναπτυσσόμενες περιφέρειες και αρνητική σε λιγότερο αναπτυσσόμενες και φθίνουσες περιφέρειες.

Η βιομηχανική συνιστώσα ή συνιστώσα απόκλισης αποτελείται από δύο επιμέρους συνιστώσες:

- τη συνιστώσα ομολογικής απόκλισης, η οποία εκτιμάει το ποσοστό της απόκλισης η οποία οφείλεται στην κλαδική διάρθρωση. Θετική τιμή της συνιστώσας ομολογικής απόκλισης αναμένεται σε περιφέρειες για τις οποίες στη διαμόρφωση της περιφερειακής απασχόλησης έχουν υψηλή συμμετοχή κλάδοι οι οποίοι αναπτύσσονται σε εθνικό επίπεδο με υψηλότερο ρυθμό από το μέσο. Κατ' αντιστοιχία αρνητική τιμή της

συνιστώσας ομολογικής απόκλισης αναμένεται σε περιφέρειες με υψηλή συμμετοχή στη διαμόρφωση της απασχόλησης κλάδων με σχετικά χαμηλούς ρυθμούς ανάπτυξης.

- τη συνιστώσα διαφορικής απόκλισης, η οποία εκτιμάει το ποσοστό της περιφερειακής απόκλισης η οποία οφείλεται στο ρυθμό ανάπτυξης των κλάδων της περιφέρειας σε σχέση με την εθνική οικονομία. Θετική τιμή της συνιστώσας διαφορικής απόκλισης αναμένεται όταν ο ρυθμός ανάπτυξης των κλάδων της περιφέρειας που διαμορφώνουν την απασχόληση είναι υψηλότερος από τον αντίστοιχο εθνικό. κλάδων της περιφέρειας θετικό ρυθμό μεγέθυνσης ορισμένων κλάδων, οπότε οι περιφέρειες αυτές εμφανίζουν τοπικά πλεονεκτήματα στην ανάπτυξη ορισμένων κλάδων.

Σύμφωνα με την Ανάλυση Απόκλισης – Συμμετοχής (αναλυτικά βλ.

Παπαδασκαλόπουλος, 2000), αν M_r είναι η μεταβολή της απασχόλησης της περιφέρειας r μεταξύ των ετών 0 και t , τότε:

$$M_r = E\Sigma_r + O\Sigma_r + \Delta\Sigma_r, \text{ όπου}$$

$E\Sigma_r$ εθνική συνιστώσα της περιφέρειας r

$O\Sigma_r$ ομολογική συνιστώσα της περιφέρειας r και

$\Delta\Sigma_r$ διαφορική συνιστώσα της περιφέρειας r

Σύμφωνα με τη μεθοδολογία οι παραπάνω συνιστώσες σε επίπεδο περιφέρειας προσδιορίζονται από τις σχέσεις:

$$E\Sigma_r = A_{r0} \frac{A_{nt}}{A_{n0}} - A_{r0}$$

$$O\Sigma_r = \sum_i (A_{i0} \left(\frac{A_{int}}{A_{i0}} - \frac{A_{nt}}{A_{n0}} \right))$$

$$\Delta\Sigma_r = \sum_i (A_{irt} - A_{i0} \frac{A_{int}}{A_{i0}})$$

A_{ir} η απασχόληση του κλάδου i στη περιφέρεια r

A_{in} η απασχόληση του κλάδου i στο σύνολο της χώρας

A_r η συνολική απασχόληση της περιφέρειας r

Αν η συνολική απασχόληση της χώρας,

Και με τους δείκτες 0 και t ορίζονται το αρχικό και το τελικό έτος της ανάλυσης, αντίστοιχα

Στην περίπτωση που η ανάλυση εφαρμοστεί και σε επίπεδο κλάδων τότε:

$$M_{ir} = E\Sigma_{ir} + O\Sigma_{ir} + \Delta\Sigma_{ir}$$

$$E\Sigma_{ir} = A_{ir0} \frac{A_{nt}}{A_{n0}} - A_{ir0}$$

$$O\Sigma_{ir} = A_{ir0} \left(\frac{A_{int}}{A_{in0}} - \frac{A_{nt}}{A_{n0}} \right)$$

$$\Delta\Sigma_{ir} = A_{irt} - A_{ir0} \frac{A_{int}}{A_{in0}}$$

M_{ir} : η μεταβολή της απασχόλησης του κλάδου i στην περιφέρεια r

$E\Sigma_{ir}$: η συνιστώσα Εθνικής Συμμετοχής του κλάδου i της περιφέρειας r

$O\Sigma_{ir}$: η συνιστώσα Ομολογικής Απόκλισης του κλάδου i στην περιφέρεια r

$\Delta\Sigma_{ir}$: η συνιστώσα Διαφορικής Απόκλισης του κλάδου i στην περιφέρεια r

3.3 Πώς λειτουργεί η Μέθοδος Shift Share

Η περιφερειακή ανάλυση χρησιμοποιεί πολλά εργαλεία προκειμένου να αναλύσουμε τις περιφερειακές ανισότητες, δηλαδή το κατά πόσο διαφέρουν οι διάφορες περιφέρειες από τον εθνικό μέσο όρο, η σύνθεση περιφερειακής οικονομίας, οι κλάδοι, οι δραστηριότητες, το ΑΕΠ, η απασχόληση, η ανταγωνιστικότητα, η παραγωγικότητα. Μερικά από αυτά τα εργαλεία είναι οι στατιστικοί δείκτες.

Αν υποθέσουμε ότι το κατά κεφαλήν ΑΕΠ δεν ενσωματώνει μεγάλες αποκλίσεις, τότε είναι ένα καλός δείκτης της ανάπτυξης. Δηλαδή αν τα εισοδήματα είναι γύρω από το μέσο όρο και δεν έχω ακραίες τιμές, τότε το ΑΕΠ είναι ένας καλός δείκτης ανάπτυξης. (Artige, van Neuss, 2014)

Στην πράξη όμως αυτό δε συμβαίνει, επειδή πάντα θα υπάρχουν και πολύ ψηλά αλλά και πολύ χαμηλά εισοδήματα. Αυτά τα χαμηλά ή υψηλά εισοδήματα

δημιουργούν πλασματική δηλαδή ψεύτικη εικόνα ως προς την κατανομή του ΑΕΠ στον πληθυσμό μιας περιφέρειας ή μιας χώρας. Ένας άλλος σημαντικός δείκτης ευημερίας και περιφερειακής ανάπτυξης είναι το ποσοστό ανεργίας, καθώς και ο ρυθμός αύξησης ή μείωσης του. Η Περιφερειακή ανάλυση χρησιμοποιεί τι ποσοστό από τους εργαζόμενους απασχολείται και μάλιστα σε ποιους κλάδους : πχ η βιομηχανία - βιοτεχνία (δευτερογενής τομέας), πόσοι απασχολούνται, γεωργία - αλιεία- κτηνοτροφία (πρωτογενής τομέας) πόσοι απασχολούνται στον τουρισμό, στις υπηρεσίες, στη ναυτιλία (τριτογενής τομέας) κλπ.

Βασικό εργαλείο της περιφερειακής ανάλυσης αποτελεί η μέθοδος απόκλισης-συμμετοχής (shift -share). Η μέθοδος αυτή μετράει πώς η απασχόληση σε κάθε κλάδο σε κάθε περιφέρεια της οικονομίας διαφέρει, δηλαδή αποκλίνει (+, -) από τον Εθνικό μέσο όρο στους αντίστοιχους κλάδους. Ονομάζεται δε μέθοδος συμμετοχής επειδή μετράει πώς η απασχόληση σε κάθε κλάδο της οικονομίας σε κάθε περιφέρεια συμμετέχει στη συνολική απασχόληση της χώρας.

Η ανάλυση shift share προσπαθεί να προσδιορίσει τις αιτίες της οικονομικής ανάπτυξης και πιο συγκεκριμένα σε ποιους οικονομικούς παράγοντες είτε περιφερειακούς ή εθνικούς, τι ποσοστό της ανάπτυξης της περιοχής οφείλεται στις εθνικές τάσεις οικονομικής ανάπτυξης ή σε περιφερειακούς παράγοντες ανάπτυξης. Για παράδειγμα, αν ο εθνικός μέσος όρος ανάπτυξης πχ στον τουρισμό είναι υψηλότερος από ότι σε μια Περιφέρεια, τότε αυτό μπορεί να οφείλεται σε μια γενικότερη εθνική τάση π χ η Ελλάδα σαν προορισμός να έχει περισσότερη διαφήμιση και γενικά άνοδο στον τουρισμό σαν χώρα, επομένως κάποιο ποσοστό από αυτές τις αφίξεις θα φτάνει και σε κάποιες Περιφέρειες. Αν όμως η συγκεκριμένη Περιφέρεια που εξετάζω έχει μεγαλύτερο ποσοστό συμμετοχής στον εθνικό μέσο όρο, τότε αυτό μπορεί να σημαίνει ότι η Περιφέρεια αυτή έχει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στον κλάδο αυτό (π χ καλύτερο κλίμα, ξενοδοχεία και καλύτερη παροχή υπηρεσιών γενικότερα. Άρα με την ανάλυση shift share διαχωρίζονται οι οικονομικές συνιστώσες σε εθνικό επίπεδο από τις περιφερειακές βιομηχανικές και οικονομικές συνιστώσες .

Στην ουσία η μέθοδος αυτή εξηγεί γιατί οι περιφερειακές οικονομικές συνθήκες μπορεί να διαφέρουν από τις εθνικές τάσεις, επειδή χρησιμοποιείται για την ερμηνεία όλων των περιφερειακών μεγεθών και ειδικότερα όπως αναλύσαμε παραπάνω της απασχόλησης. Η ανάλυση shift share έχει στόχο τη λήψη αποφάσεων οικονομικής πολιτικής. Εάν για παράδειγμα ένας κλάδος είναι λιγότερο ανεπτυγμένος σε μία περιφέρεια από ότι ο εθνικός μέσος όρος του κλάδου αυτού, τότε εξετάζονται οι αιτίες, γιατί συμβαίνει αυτό. Θα μπορούσε να οφείλεται σε έλλειψη κινήτρων για τους παραγωγούς. (Grassetti, 2008)

Μπορούμε με τη βοήθεια των εργαλείων της περιφερειακής ανάλυσης να γνωρίζουμε αν υπολείπεται του Εθνικού μέσου όρου σε κάποια περιφέρεια η απασχόληση, προκειμένου να αποφασίζουμε για επενδύσεις (κτίρια ή μηχανήματα ή υποδομές και τεχνολογία) ή να προσελκύσουμε κεφάλαια από το εσωτερικό ή το Εξωτερικό. Η μέθοδος απόκλισης - συμμετοχής χρησιμοποιείται κυρίως για τη διαπίστωση των περιφερειακών ανισοτήτων και για τον προγραμματισμό και την διαπίστωση της αποτελεσματικότητας της Περιφερειακής Πολιτικής. Διαπιστώνουμε εύκολα σχετικά τις μεταβολές των εξεταζόμενων μεγεθών ανά κλάδο και για την ακρίβεια παίρνουμε τα αθροίσματα των επιμέρους μεταβλητών (της κάθε μιας μεταβλητής) των τριών αυτών μεταβλητών. (εθνική - βιομηχανική και ανταγωνιστική συνιστώσα). (3ο Βήμα της Μεθόδου Shift Share).

3.2 Οι Συνιστώσες της Μεθόδου Απόκλισης – Συμμετοχής

Μας ενδιαφέρει να εξετάσουμε την απασχόληση σε τρία διαφορετικά επίπεδα: πρώτον την απασχόληση της εθνικής συνιστώσας (εθνικό επίπεδο απασχόλησης) δεύτερον την απασχόληση της βιομηχανικής συνιστώσας (πόσοι απασχολούνται στη βιομηχανία ανά κλάδο) και τρίτον την ανταγωνιστικής συνιστώσας (δηλαδή πόσο ανταγωνιστικές είναι οι διάφορες περιφέρειες ανά κλάδο παραγωγής σε σχέση με το επίπεδο όλης της χώρας).

Η εθνική συνιστώσα της απασχόλησης μας δείχνει τη μεταβολή της περιφερειακής

απασχόλησης, δηλαδή αν η περιφερειακή απασχόληση εμφανίζει τον ίδιο ρυθμό (αύξησης ή μείωσης) με την εθνική απασχόληση. Θεωρούμε ότι η απασχόληση για το σύνολο της χώρας και σε κάθε περιφέρεια αυξάνεται ή μειώνεται με τον ίδιο ρυθμό με το γενικό επίπεδο απασχόλησης της χώρας. (2ο Βήμα της μεθόδου Shift Share)

Η βιομηχανική συνιστώσα μας δείχνει πόση απόκλιση (διαφορά) έχουμε στην περιφερειακή απασχόληση σε σχέση με την εθνική απασχόληση, η οποία διαφορά οφείλεται στη διαφορετική οικονομική σύνθεση της κάθε Περιφέρειας. Η κάθε περιφέρεια έχει διαφορετική σύνθεση του ΑΕΠ, δηλαδή η οικονομία της αποτελείται από διαφορετικούς κλάδους παραγωγής, πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή στους οποίους απασχολούνται οι εργαζόμενοι. Άρα σαν αποτέλεσμα η κάθε περιφέρεια έχει και διαφορετικά εισοδήματα ανάλογα από ποιον κλάδο προέρχεται το κάθε εισόδημα δηλαδή έχουμε διαφορετική σύνθεση του ΑΕΠ σε κάθε περιφέρεια. Η βιομηχανική συνιστώσα δείχνει την απόκλιση ή τη συμμετοχή κάθε περιφέρειας από όλη την χώρα ανάλογα με τα διαφορετικά ποσοστά συμμετοχής από τους διαφορετικούς κλάδους της οικονομίας που υπάρχουν.

Στις περιφέρειες που υπάρχουν διαφορετικοί βιομηχανικοί κλάδοι απασχόλησης που σε Εθνικό επίπεδο μπορεί να αυξάνονται με χειρότερο ρυθμό από ότι στην περιφέρεια, τότε η βιομηχανική συνιστώσα για την περιφέρεια αυτή παίρνει θετική τιμή - συμμετοχή (π χ βιομηχανία πλαστικών στην Κρήτη). Στην αντίθετη περίπτωση δηλαδή όταν οι κλάδοι της απασχόλησης σε Εθνικό επίπεδο αυξάνονται με καλύτερους ρυθμούς από ότι στην Περιφέρεια αυτή, η βιομηχανική συνιστώσα για την περιφέρεια παίρνει αρνητικές τιμές - απόκλιση. (πχ τουρισμός, ελαιόλαδο στην Κεντρική Μακεδονία). (Το συγκριτικό πλεονέκτημα - ανταγωνιστικότητα συνδέεται με την σύνθεση του ΑΕΠ κάθε περιφέρειας). (Grassetti, 2008)

3.2.1 Εφαρμογή της Μεθόδου Shift Share

Προκειμένου να εφαρμόσουμε τη μέθοδο Shift Share, επιλέγουμε το χρονικό πλαίσιο και την περιοχή που θέλουμε να μελετήσουμε και στη συνέχεια υπολογίζουμε το εθνικό μερίδιο απασχόλησης εφαρμόζοντας τον εθνικό συνολικό ρυθμό ανάπτυξης στους βιομηχανικούς κλάδους της περιοχής που θέλουμε να εξετάσουμε. Στη συνέχεια, συγκρίνουμε την επίδραση της βιομηχανικής συνιστώσας με τον περιφερειακό ρυθμό ανάπτυξης, δηλαδή με το ρυθμό ανάπτυξης της εθνικής βιομηχανικής συνιστώσας. Συγκρίνουμε τα ποσοστά απασχόλησης % (αν υπάρχει απόκλιση ή συμμετοχή) και υπολογίζουμε το αποτέλεσμα της απόκλισης - συμμετοχής συγκρίνοντας τον περιφερειακό ρυθμό ανάπτυξης με το ρυθμό ανάπτυξης της εθνικής βιομηχανικής συνιστώσας. (Πολύζος, 2008)

Το μοντέλο shift-share απαιτεί συγκρίσιμα δεδομένα για την περιφερειακή οικονομία. Αυτή η μελέτη χρησιμοποιεί εθνικά δεδομένα ανά βιομηχανικό κλάδο σε 11 τομείς και το εθνικό ΑΕΠ. Το ακόλουθο μοντέλο μελετά πώς αναπτύσσεται το ΑΕΠ ανά βιομηχανικό κλάδο σε 11 κλάδους. Αν δεν υπάρχουν περιφερειακά δεδομένα για κάποιο κλάδο, τότε υπολογίζουμε το ρυθμό ανάπτυξης (%) μόνο για το εθνικό ΑΕΠ και τους 11 κλάδους της βιομηχανικής συνιστώσας. Αν έχουμε διαθέσιμα δεδομένα και για τις περιφέρειες, το μοντέλο shift-share μπορεί να επεκταθεί για να υπολογίσει την περιφερειακή συνιστώσα ανταγωνιστικότητας για να πραγματοποιήσουμε συγκριτική ανάλυση.

Η εθνική ανταγωνιστική συνιστώσα μετρά την (πιθανή) αλλαγή στην περιφερειακή απασχόληση, που οφείλεται σε έναν ή περισσότερους συγκεκριμένους κλάδους, υποθέτοντας ότι η περιφερειακή οικονομία έχει παρόμοια σύνθεση και ρυθμό ανάπτυξης με την εθνική οικονομία. (Ψιμάρνη, 2017)

Η εθνική ανταγωνιστική συνιστώσα υπολογίζεται πολλαπλασιάζοντας την απασχόληση του έτους σε κάθε τομέα με τον εθνικό μέσο ρυθμό αύξησης της απασχόλησης, και στη συνέχεια αθροίζοντας όλους τους τομείς. Τα αποτελέσματα δείχνουν πόσες νέες θέσεις εργασίας δημιουργήθηκαν (ή καταργήθηκαν) περιφερειακά λόγω των εθνικών οικονομικών τάσεων (ΑΕΠ, ανεργία κλπ), με την προϋπόθεση ότι οι Περιφερειακές

και οι εθνικές οικονομίες είναι παρόμοιες (ρυθμοί ανάπτυξης - σύνθεση του ΑΕΠ). Αυτό το βήμα στην ανάλυση shift-share είναι ο υπολογισμός του βιομηχανικού μείγματος.

Η συνιστώσα του βιομηχανικού μείγματος προσδιορίζεται πολλαπλασιάζοντας την τοπική απασχόληση σε κάθε οικονομικό τομέα με τη διαφορά στον εθνικό ρυθμό ανάπτυξης για τον συγκεκριμένο τομέα και τον ρυθμό ανάπτυξης για ολόκληρη την οικονομία.

Μια θετική ανταγωνιστική συνιστώσα δείχνει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό της τοπικής απασχόλησης βρίσκεται σε τομείς που αναπτύσσονται ταχύτερα από την εθνική συνολική απασχόληση. Μια αρνητική ανταγωνιστική συνιστώσα δείχνει ακριβώς το αντίθετο.

Η ανταγωνιστική συνιστώσα μας δείχνει πόσο εργατικό δυναμικό απορροφάται εξαιτίας του αυξανόμενου ποσοστού ανάπτυξης σε ένα συγκεκριμένο τομέα (π χ πλαστικά) σε μια περιφερειακή οικονομία (π χ περιφέρεια Κρήτης). Υπολογίζεται πολλαπλασιάζοντας την τοπική απασχόληση σε κάθε οικονομικό τομέα με τη διαφορά στον εθνικό και τοπικό ρυθμό ανάπτυξης αυτού του τομέα. Αφού γίνει αυτό για όλους τους τομείς, όπου υπάρχουν δεδομένα, τα αποτελέσματα εμφανίζονται συνολικά.

Μια θετική ανταγωνιστική συνιστώσα δείχνει ότι η συγκεκριμένη περιφέρεια απέκτησε επιπλέον θέσεις εργασίας σε έναν τομέα, σε σχέση με αυτές που θα αποκτούσε έτσι κι αλλιώς λόγω της εθνικής ανάπτυξης και την οικονομική της σύνθεση. Αυτή η αύξηση υποδηλώνει ότι η περιφέρεια αυτή είναι πιο ανταγωνιστική (αποτελεσματική) στην εξασφάλιση παραπάνω απασχόλησης στο συγκεκριμένο τομέα (ή στις εξαγωγές) από ό, τι η υπόλοιπη χώρα.

Η περιφερειακή ανταγωνιστική συνιστώσα μας δείχνει πόσο μεγάλο μέρος της αλλαγής στις θέσεις εργασίας σε μια δεδομένη περιφέρεια είναι το αποτέλεσμα κάποιου ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος σε κάποιο κλάδο ή κλάδους (που

οφείλεται στην παραγωγικότητα και την ανταγωνιστικότητα - σε οικονομικούς παράγοντες όπως φθηνές πρώτες ύλες, η τεχνολογία, το υψηλό επίπεδο παροχής υπηρεσιών, κλίμα) της Περιφέρειας που εξετάζουμε.

Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η ανταγωνιστική συνιστώσα μετράει την αλλαγή στις θέσεις εργασίας που συμβαίνει σε ένα κλάδο/περιφέρεια. Η βασική χρήση της ανάλυσης shift- share είναι να αποφύγουμε μια βιαστική και λανθασμένη ερμηνεία του αριθμού των κενών θέσεων εργασίας. (Δηλαδή πού οφείλονται οι κενές θέσεις εργασίας σε χαμηλή ανάπτυξη του κλάδου - ή σε ακριβώς το αντίθετο, δηλαδή να έχει ένα κλάδος τόσο μεγάλη ανάπτυξη που να μην υπάρχει διαθέσιμο προσωπικό που να ζητά εργασία (να έχουνε όλοι οι εργαζόμενοι στη συγκεκριμένη περιφέρεια απορροφηθεί). Παρακάτω ακολουθούν ορισμένοι τρόποι με τους οποίους η ανάλυση shift share μπορεί να εξηγήσει τη βιομηχανική ανάπτυξη μιας περιοχής.

Μια βιομηχανία (ένας κλάδος) μπορεί να παρουσιάζει ανάπτυξη σε μια περιοχή, αλλά η ανάλυση shift share να αποκαλύπτει ότι ο κλάδος αναπτύσσεται ακόμη πιο γρήγορα από τον εθνικό μέσο όρο, , πράγμα που σημαίνει ότι οι περιφερειακοί παράγοντες πιθανόν να έχουν μικρή επιρροή σ' αυτήν την περιφερειακή ανάπτυξη. Σ αυτήν την περίπτωση ο κλάδος πρέπει να ενισχυθεί μέσω της κατάλληλης περιφερειακής πολιτικής . Η ανάλυση shift share μπορεί να αποκαλύψει ότι ο εθνικός μέσος όρος σ αυτόν τον κλάδο έχει χαμηλότερο ρυθμό ανάπτυξης από τη συγκεκριμένη περιφέρεια, αυτό σημαίνει ότι υπάρχει ένα μοναδικό περιφερειακό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα σε αυτόν τον κλάδο/περιφέρεια που πρέπει να αναγνωριστεί και να ενισχυθεί. (δηλαδή κι άλλες επενδύσεις κλπ).

Η shift share analysis διαχωρίζει την επίδραση της απασχόλησης για την προκειμένη περίπτωση σε τρία βασικά στοιχεία από τα ονομάζουμε συνιστώσες. Κάθε ένα από αυτά τα στοιχεία έχει ξεχωριστή επίδραση στη συνολική μεταβολή του μεγέθους της απασχόλησης. Συγκεκριμένα, για να προσδιορίσουμε τη μεταβολή της απασχόλησης σε ένα ορισμένο κλάδο παραγωγής μιας περιφέρειας, πρέπει να συνυπολογίζουμε πρώτον την εθνική συνιστώσα ή αλλιώς την επίδραση σε επίπεδο έθνους της απασχόλησης, δηλαδή πόσο συμμετέχει η κάθε περιφέρεια και με τι ποσοστό στην

μεταβολή της εθνικής απασχόλησης, με την υπόθεση ότι για την υπό εξέταση περίοδο η απασχόληση στη συγκεκριμένη περιφέρεια αναπτύσσεται με ρυθμό ανάπτυξης ίδιο με το ρυθμό ανάπτυξης στο επίπεδο χώρας.

Δεύτερον, για την εφαρμογή της μεθόδου, πρέπει να συνυπολογίσουμε την επίδραση της κλαδικής συνιστώσας ή αλλιώς την απόκλιση ή συμμετοχή της υπό εξέταση περιφέρειας στην ανάπτυξη όλων των κλάδων παραγωγής της χώρας. Αυτή την επίδραση την ονομάζουμε βιομηχανική συνιστώσα. Αν η υπό εξέταση περιφέρεια παρουσιάζει απασχόληση σε κλάδους με μεγάλη, χαμηλή ή αρνητική μεταβολή σε σχέση με το επίπεδο της χώρας θα έχει και το ανάλογο πρόσημο η βιομηχανική συνιστώσα.

Τρίτον, συνυπολογίζουμε την επίδραση του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος ή αλλιώς την ανταγωνιστική συνιστώσα η οποία αποτελεί τη σύνθεση των στοιχείων των μεταβολών που οφείλονται στην ανταγωνιστικότητα ανά κλάδο που παρουσιάζει η κάθε περιφέρεια σε σχέση με το μέσο όρο της χώρας. Το άθροισμα των δύο συνιστωσών, δηλαδή της συνιστώσας της εθνικής συμμετοχής και της συνιστώσας του βιομηχανικού μίγματος, εκφράζει το μερίδιο, δηλαδή share, της μεταβολής που παρουσιάζει η κάθε περιφέρεια από το μέσο όρο της εθνικής οικονομίας, σύμφωνα με την κλαδική παραγωγική διάρθρωση και απασχόληση που παρουσιάζει. Με άλλα λόγια, το άθροισμα αυτό των δύο συνιστωσών της Εθνικής ανάπτυξης και του βιομηχανικού μείγματος, εκφράζει τη συμμετοχή ή την απόκλιση) της περιφέρειας στην ανάπτυξη της χώρας. (Ψιμάρνη, 2017)

Επιπλέον, το άθροισμα αυτών των δύο συνιστωσών αποτελεί την επίδραση των εξωγενών παραγόντων της οικονομίας, οι οποίοι επηρεάζονται από τις τυχόν οικονομικές διακυμάνσεις που πραγματοποιούνται σε επίπεδο χώρας και όχι σε επίπεδο περιφέρειας. Αποτελούν δε το αποτέλεσμα των διαφορών που θα παρουσίαζε η κάθε περιφέρεια αν κάθε παραγωγικός κλάδος ξεχωριστά διαμορφωνόταν με τον ίδιο ρυθμό που διαμορφώνεται ο αντίστοιχος παραγωγικός κλάδος σε επίπεδο χώρας. Αν ο κλάδος i μιας περιφέρειας j παρουσιάζει απόκλιση από το άθροισμα των δύο συνιστωσών, της εθνικής συνιστώσας και του

βιομηχανικού μείγματος, δηλαδή από τη συμμετοχή της συγκεκριμένης περιφέρειας στο ΑΕΠ της χώρας, τότε αυτή η απόκλιση ονομάζεται ανταγωνιστική συνιστώσα και είναι η μεταβλητή εκείνη που οφείλεται σε παράγοντες ενδογενείς στην κάθε περιφέρεια και συγκεκριμένα στο ανταγωνιστικό - συγκριτικό πλεονέκτημα της κάθε περιφέρειας υπό εξέταση.

3.2.1 Η Εθνική Συνιστώσα

Προκειμένου να κατανοήσουμε και να προβλέψουμε τα μελλοντικά πρότυπα ανάπτυξης με τη Μέθοδο Shift Share, συγκρίνουμε τις αναπτυξιακές περιφερειακές οικονομικές τάσεις με τις αναπτυξιακές τάσεις σε εθνικό επίπεδο, σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Έτσι, η Μέθοδος Shift Share βασίζεται σε μια μορφή περιφερειακής ανάλυσης ευαισθησίας στις τάσεις της ευρύτερης οικονομίας. Η Μέθοδος Shift Share εξετάζει τα αποτελέσματα ανάπτυξης με βάση την ποσοστιαία μεταβολή του ΑΕΠ ή την προσφορά των θέσεων εργασίας, δηλαδή την απασχόληση. Το εθνικό αναπτυξιακό μοντέλο εξηγεί πώς η οικονομική ανάπτυξη σε μια περιφέρεια μπορεί να αποδοθεί στους γενικούς ρυθμούς ανάπτυξης της εθνικής οικονομίας. Για παράδειγμα, στη γενική ισορροπία, αν η εθνική οικονομία αυξάνεται με ρυθμό 3%, αυτό το ποσοστό ανάπτυξης θα πρέπει να κατανεμηθεί σε ολόκληρη τη χώρα. Κατά μέσο όρο, κάθε περιφέρεια θα μπορούσε επίσης να αναμένει οικονομική ανάπτυξη γύρω στο 3%.

3.2.2 Η Βιομηχανική Συνιστώσα

Η παράμετρος της βιομηχανικής συνιστώσας αντιπροσωπεύει το τμήμα της ανάπτυξης μιας περιφέρειας που μπορεί να αποδοθεί στο εθνικό επίπεδο ανάπτυξης αυτού του κλάδου. Η βιομηχανική συνιστώσα συμβάλει στη διάκριση των περιφερειών υψηλότερης ανάπτυξης από τις περιοχές χαμηλότερης ανάπτυξης, με βάση τους υποκείμενους ρυθμούς ανάπτυξης των μεγαλύτερων βιομηχανιών της κάθε περιφέρειας. Για να υπολογίσουμε το αποτέλεσμα της βιομηχανικής

συνιστώσας, αφαιρούμε τον εθνικό ρυθμό οικονομικής ανάπτυξης από τον εθνικό ρυθμό ανάπτυξης ενός συγκεκριμένου κλάδου. Στη συνέχεια, εφαρμόζουμε αυτή τη διαφορά στην αναλογία της οικονομικής δραστηριότητας της δεδομένης βιομηχανίας στην συγκεκριμένη περιφέρεια.

Για παράδειγμα, αν ο εθνικός ρυθμός ανάπτυξης μιας συγκεκριμένης βιομηχανίας είναι 8% και ο ρυθμός εθνικής οικονομικής ανάπτυξης είναι 3%, αυτό σημαίνει ότι το 5% της ανάπτυξης μπορεί να αποδοθεί στη βιομηχανία εκτός του μεγαλύτερου εθνικού ρυθμού ανάπτυξης. Εάν η βιομηχανία αυτή περιλαμβάνει 10% της οικονομικής δραστηριότητας σε μια περιοχή, η βιομηχανία θα πρέπει να δημιουργήσει αύξηση της τάξης του 0,5% στην περιφέρεια. Ο συνολικός αναμενόμενος ρυθμός μεταβολής στην οικονομία της περιφέρειας είναι απλά ένα άθροισμα του εθνικού αποτελέσματος και του αποτελέσματος της βιομηχανικής συνιστώσας.

3.2.3 Περιφερειακή Ανταγωνιστική Συνιστώσα

Το περιφερειακό ανταγωνιστικό αποτέλεσμα είναι ίσως το πιο ενδιαφέρον και χρήσιμο στοιχείο της Μεθόδου Shift Share. Τα περιφερειακά ανταγωνιστικά αποτελέσματα αντιπροσωπεύουν τα μοναδικά πλεονεκτήματα μιας συγκεκριμένης περιφέρειας για μια συγκεκριμένη βιομηχανία ή κλάο. Μερικές φορές, η ανάπτυξη μιας περιοχής σε μια δεδομένη βιομηχανία ξεπερνά τόσο τις τάσεις της εθνικής οικονομικής ανάπτυξης όσο και τις τάσεις ανάπτυξης σε εθνικό επίπεδο της συγκεκριμένης βιομηχανίας. Αυτή η συμπεριφορά υποδηλώνει ότι υπάρχει κάτι που την καθιστά περιφερειακά περισσότερο ανταγωνιστική στον συγκεκριμένο βιομηχανικό κλάδο. Τα περιφερειακά ανταγωνιστικά αποτελέσματα δημιουργούνται από παράγοντες όπως τη γεωγραφία, τη νομοθεσία, τα χαρακτηριστικά του πληθυσμού ή τους φυσικούς πόρους.

Περιφερειακό ανταγωνιστικό αποτέλεσμα υπάρχει όταν η ανάπτυξη σε μια συγκεκριμένη βιομηχανία δεν μπορεί να εξηγηθεί από τη συνολική εθνική οικονομική ανάπτυξη ή την ανάπτυξη μιας συγκεκριμένης βιομηχανίας σε εθνικό επίπεδο. Ας

επιστρέψουμε στο παραπάνω παράδειγμα, όπου ο ρυθμός εθνικής οικονομικής ανάπτυξης είναι 3% και ένας συγκεκριμένος βιομηχανικός κλάδος αναπτύσσεται σε ποσοστό 8% σε εθνικό επίπεδο. Υπάρχει ποσοστό αύξησης 5% που αποδίδεται αποκλειστικά στη βιομηχανία. Ωστόσο, η ανάπτυξη του ίδιου κλάδου σε μια συγκεκριμένη περιφέρεια μπορεί να δείχνει ρυθμό ανάπτυξης 10%. Μετά την αφαίρεση του 3% του συνολικού εθνικού ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης, σημειώνεται αύξηση της τάξης του 7% αυτού του κλάδου στην δεδομένη περιφέρεια. Ο ρυθμός αυτός ανάπτυξης είναι 2% υψηλότερος από τον ρυθμό ανάπτυξης της εθνικής βιομηχανίας και ως εκ τούτου δείχνει ένα θετικό περιφερειακό ανταγωνιστικό αποτέλεσμα στην συγκεκριμένη περιφέρεια για αυτόν τον κλάδο.

Το μοντέλο ανάλυσης shift share στηρίζεται σε δύο παραδοχές:

α) η πρώτη είναι ότι αν ένας κλάδος σε μια περιφέρεια αναπτύσσεται με μεγαλύτερο (ή μικρότερο) ρυθμό σε σχέση με το εθνικό επίπεδο, τότε έχει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα (ή μειονέκτημα) και β) αυτό το πλεονέκτημα (μειονέκτημα) παραμένει σταθερό στην υπό εξέταση περίοδο.

Η πρώτη παραδοχή εξηγείται διότι η περιφερειακή ανάπτυξη ενός παραγωγικού τομέα ή κλάδου, αρχικά επηρεάζεται από τους γεωγραφικούς και οικονομικούς περιφερειακούς παράγοντες. Η δεύτερη παραδοχή αποτελεί θεωρητικό κατασκεύασμα για την εφαρμογή της μεθόδου, επειδή στην πράξη υπάρχουν πληθώρα περιφερειών των οποίων η απόκλιση κάποιων παραγωγικών κλάδων αλλάζει όχι μόνο ρυθμό αλλά και πρόσημο στο υπό εξέταση χρονικά διαστήματα ή μεταξύ διαφορετικών χρονικών διαστημάτων. Όπως ήδη αναφέραμε όμως, η μέθοδος shift share είναι απλή στην εφαρμογή, τα αποτελέσματά της είναι σχετικά ακριβή βραχυπρόθεσμα, ενώ παρέχει και μακροπρόθεσμες εκτιμήσεις σε μια προβολή με αναλογικό τρόπο των παρόντων μεγεθών σε μελλοντικό χρόνο.

3.4 Πλεονεκτήματα και Αδυναμίες της ανάλυσης shift share

Το βασικότερο ίσως πλεονέκτημα της μεθόδου shift share είναι ότι χρησιμοποιεί δευτερογενή δεδομένα από τις εθνικές στατιστικές υπηρεσίες των κρατών υπό εξέταση, όπως συγκεκριμένα στην παρούσα εργασία έχουν συλλεχθεί δεδομένα από την ΕΛΣΤΑΤ. Τα δεδομένα αυτά είναι περιορισμένα σε όγκο, εύκολα προσβάσιμα σε κάθε ερευνητή, συνήθως διαδικτυακά, γεγονός που καθιστά την ανάλυση γρήγορη και εφικτή από όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη. Αυτό το εύχρηστο εργαλείο της shift share μας επιτρέπει να προσδιορίσουμε και να περιγράψουμε με ακρίβεια την ανάπτυξη με όρους απασχόλησης για κάθε περιφέρεια της συγκεκριμένης χώρας που εξετάζουμε κάθε φορά. Μπορούμε δε εύκολα να προβάλλουμε, ανάγοντας τις διάφορες μεταβολές στην απασχόληση, τα μεγέθη αυτά στο μέλλον. Έτσι, αποτελεί ένα αποδεκτό τρόπο μέτρησης των σχετικών και των απόλυτων μεταβολών των πιο κρίσιμων μακροοικονομικών μεγεθών για τη λήψη αποφάσεων και τη χάραξη οικονομικής πολιτικής, όπως είναι η απασχόληση και το ΑΕΠ.

Όπως έχουμε προαναφέρει, η μέθοδος shift share αποτελεί ένα αποτελεσματικό και οικονομικό εργαλείο με πολλά πεδία εφαρμογής όπως την Περιφερειακή ανάπτυξη που εξετάζουμε στη συγκεκριμένη εργασία. Η shift share μας βοηθά αποτελεσματικά στην εξέταση πολλών, παλαιότερων αλλά και σύγχρονων δεδομένων. Η εφαρμογή της στην Περιφερειακή ανάπτυξη τυγχάνει ευρείας αποδοχής και αυτό γιατί έχει βρεθεί ότι με βάση την ανάλυση shift share τεκμηριώνεται η επίδραση της θεωρίας των μακροοικονομικών κύκλων ύφεσης - ανάπτυξης - κρίσης - ανόδου, τόσο σε επίπεδο εθνικών οικονομιών όσο και σε επίπεδο περιφερειών. Ίσως το μεγαλύτερο πλεονέκτημα από όλα της μεθόδου είναι ότι μας βοηθά να διαχωρίσουμε τις αιτίες από τα αποτελέσματα, στα πλαίσια των μεταβολών που παρατηρούμε στο εισόδημα και την απασχόληση, ανά περιφέρεια και παραγωγικό τομέα και κλάδο.

Ως εκ τούτου, η μέθοδος shift share έχει χρησιμοποιηθεί για να αποτιμήσει τα αποτελέσματα των διαφόρων περιφερειακών πολιτικών που έχουν κατά καιρούς εφαρμοστεί τόσο σε επίπεδο εθνικό όσο και σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ειδικότερα, ενδιαφέρον παρουσιάζει στην αποτίμηση αυτών των πολιτικών ο υπολογισμός των τιμών της ανταγωνιστικής συνιστώσας, καθώς και των μεταβολών που αυτή έχει μεταξύ των διαφορετικών προγραμματικών περιόδων των κρατικών ή των ευρωπαϊκών χρηματοδοτήσεων. Με βάση τα αποτελέσματα της ανάλυσης απόκλισης – συμμετοχής, μπορούν να εντοπιστούν εύκολα οι περιφέρειες που υστερούν και μάλιστα σε ποιους συγκεκριμένους παραγωγικούς κλάδους, και με αυτό τον τρόπο μπορεί να στοχεύσει η αναπτυξιακή οικονομική πολιτική σε περισσότερη χρηματοδότηση για την οικονομική υποστήριξη αυτών των περιφερειών αυτών.

Τέλος, η μέθοδος απόκλισης συμμετοχής μπορεί να χρησιμοποιηθεί, με βάση τη διεθνή βιβλιογραφία, για να πραγματοποιηθούν διάφορες προβλέψεις των μακροοικονομικών μεγεθών και κυρίως της απασχόλησης, συγκρίνοντας τη μεταβολή της απασχόλησης σε έναν παραγωγικό κλάδο σε επίπεδο περιφέρειας, με τη μεταβολή του αντίστοιχου παραγωγικού κλάδου σε επίπεδο έθνους, και ανάγοντας αυτές τις διαφορές σε μελλοντικές προβλέψεις, με στόχο την ορθή λήψη αποφάσεων για την άσκηση κρατικής και περιφερειακής οικονομικής πολιτικής.

Σύμφωνα ωστόσο με την επιστημονική κριτική που έχει ασκηθεί στη μέθοδο shift share, τα κυριότερα μειονεκτήματα συνοψίζονται στο ότι η μέθοδος shift share στερείται θεωρητικού υποβάθρου, είναι δηλαδή μία εμπειρική μέθοδος της οποίας τα συνθετικά στοιχεία, εν προκειμένω οι συνιστώσες που εξετάζουμε, η εθνική η βιομηχανική και η ανταγωνιστική συνιστώσα, δεν βασίζονται σε κάποια από τις κλασικές θεωρίες ανάπτυξης. Για αυτό το λόγο, ως προς την ερμηνεία των αποτελεσμάτων, δεν υπάρχει το αντίστοιχο θεωρητικό πλαίσιο. Επιπρόσθετα, οι τιμές που λαμβάνουν οι συνιστώσες με βάση τις οποίες υπολογίζουμε την απόκλιση ή τη συμμετοχή κάθε περιφέρειας, βασίζονται στο εύρος της τμηματοποίησης των κλαδικών δραστηριοτήτων. Πιο συγκεκριμένα, όσο η κλαδική τμηματοποίηση πραγματοποιείται σε περισσότερα επίπεδα, τόσο μεγαλώνει η τιμή του βιομηχανικού μίγματος, ενώ η τιμή της ανταγωνιστικής συνιστώσας ελαχιστοποιείται. Επειδή δεν υπάρχει το αντίστοιχο θεωρητικό υπόβαθρο πάνω στο οποίο να βασίζεται το ιδεατό επίπεδο τμηματοποίησης των διαφόρων παραγωγικών κλάδων της οικονομίας και

επειδή είναι απροσδιόριστη η μεταβολή των τιμών των συνιστωσών, η οποία μεν είναι ανάλογη με το επίπεδο της τμηματοποίησης, αλλά δεν γνωρίζουμε σε ποιο βαθμό, δεν μπορούμε να εξασφαλίσουμε ότι οι τιμές της ανάλυσης είναι αξιόπιστες και αμερόληπτες.

Ανάλογα με το έτος αφετηρίας και τη συγκεκριμένη περίοδο που εξετάζουμε είναι δυνατόν να δημιουργούνται συνθήκες μη αμεροληψίας, και αυτό γιατί λαμβάνονται υπόψη οι τιμές μόνο στην αρχή και το τέλος της περιόδου και όχι οι μεταβολές τους σε όλη τη διάρκεια της υπό εξέταση πενταετίας 2015-2019, που θεωρεί η συγκεκριμένη εργασία στα πλαίσια της εφαρμογής της απλής μεθόδου shift share. Στην ουσία δηλαδή λαμβάνουμε υπόψη το μέσο όρο της πενταετίας, γεγονός που ενέχει σφάλματα μεροληψίας, όπως για παράδειγμα τυχόν αλλαγές στον πληθυσμό αριθμητικές ή στη σύνθεσή του, στη σύνθεση των διαφορετικών κλάδων παραγωγής της οικονομίας, ή ακόμα και στη δημιουργία αναδυόμενων αγορών και κλείσιμο παλαιότερων, στη βελτίωση των υποδομών και λοιπούς προσδιοριστικούς παράγοντες της πραγματικής οικονομίας.

Τέλος, τα επιμέρους στοιχεία της μεθόδου βρίσκονται σε στενή σχέση αλληλεξάρτησης μεταξύ τους. Για παράδειγμα, έχει βρεθεί σε διάφορες μελέτες ότι η τιμή της ανταγωνιστικής συνιστώσας δεν εξαρτάται μόνο από το ρυθμό ανάπτυξης ενός συγκεκριμένου κλάδου σε μία υπό εξέταση περιφέρεια, αλλά και από το επίπεδο της απασχόλησης για το συγκεκριμένο κλάδο στην ίδια περιφέρεια. Με αυτόν τον τρόπο επηρεάζεται και η βιομηχανική και η ανταγωνιστική συνιστώσα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

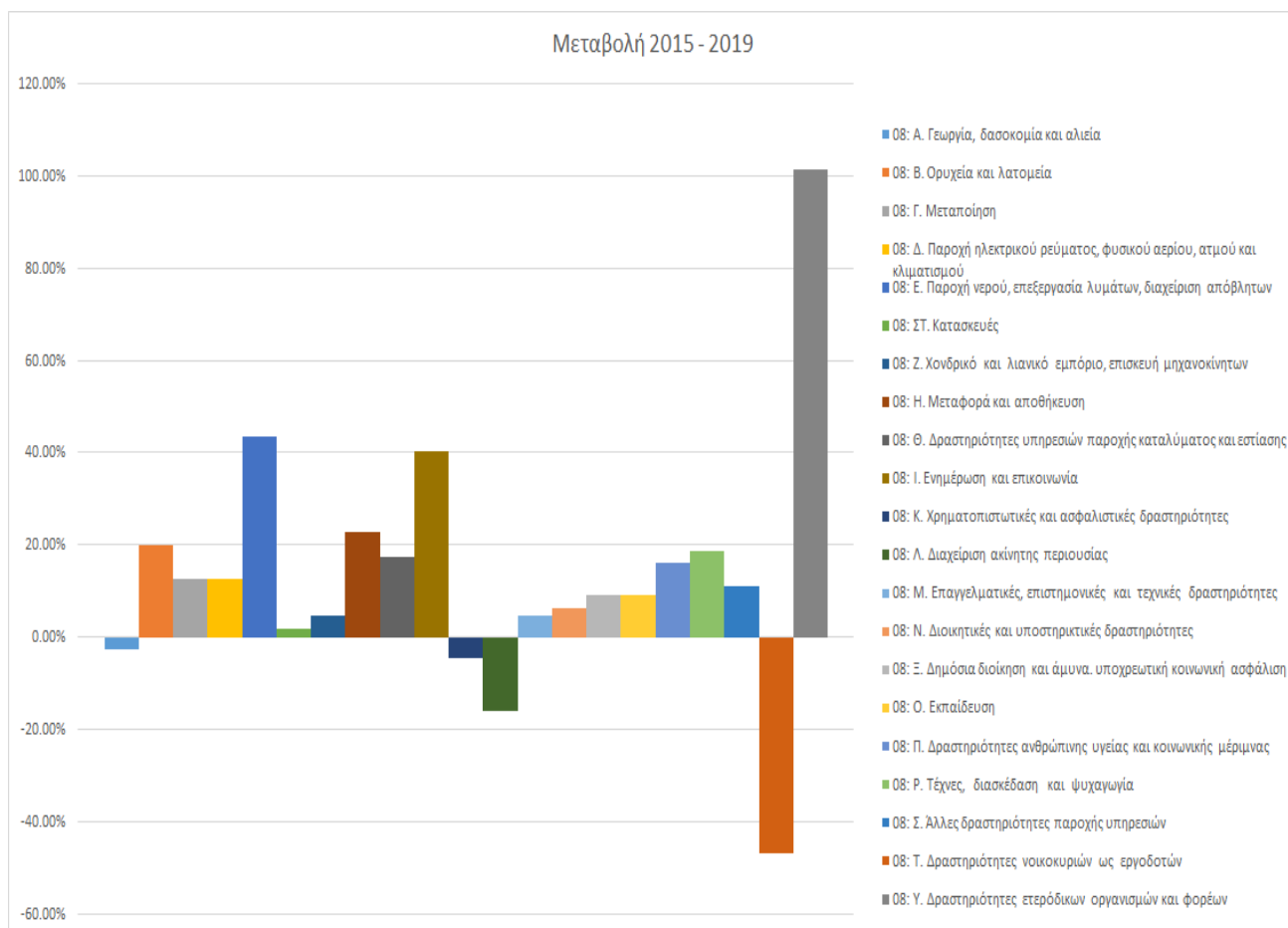
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΠΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

4.1 Εφαρμογή της μεθόδου

Όπως έχουμε αναφέρει, η ΕΛΣΤΑΤ αποτιμά την εξέλιξη της απασχόλησης σε εθνικό επίπεδο και ανά παραγωγικό τομέα, κλάδο ή υποκλάδο, ανάμεσα στον οικονομικά ενεργό πληθυσμό (με ηλικία 15 ετών και άνω) ανά τρίμηνο. Από το 2008 η ΕΛΣΤΑΤ καταγράφει τους εργαζόμενους ανά παραγωγική δραστηριότητα, με βάση την ταξινόμηση που εφαρμόζει η Ευρωπαϊκή Ένωση. Η έρευνα απασχόλησης που διεξάγει η ΕΛΣΤΑΤ συμπεριλαμβάνει δείγμα 30.000 περίπου νοικοκυριών κάθε τρίμηνο, το οποίο είναι αντιπροσωπευτικό και προέρχεται από όλες τις περιφέρειες της χώρας. Συγκεκριμένα, οι περιφέρειες που έχουν μεγαλύτερη πληθυσμιακή κάλυψη συμμετέχουν στις έρευνες της ΕΛΣΤΑΤ με μεγαλύτερο πληθυσμιακό δείγμα, ενώ εξασφαλίζεται διαχρονικά ότι το δείγμα είναι αντιπροσωπευτικά καταμεμημένο. Σε αυτή την εργασία χρησιμοποιήθηκαν δεδομένα με διψήφιο κωδικό απασχόλησης σε εθνικό επίπεδο για τα έτη από το 2015 έως και το 2019. Σύμφωνα, επομένως, με την ταξινόμηση των δεδομένων και την ανάλυση που πραγματοποιήθηκε με βάση τη μέθοδο απόκλισης - συμμετοχής για την περίοδο 2015-2019, προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα σχετικά με την απασχόληση ανά παραγωγικό κλάδο δραστηριότητας.

Διάγραμμα 1

Μεταβολή της Εθνικής Κλαδικής Απασχόλησης κατά τα έτη 2015-2019

Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

Πίνακας 1

Εθνικό μερίδιο

Κλάδος δραστηριότητας	Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	Κεντρική Μακεδονία	Δυτική Μακεδονία	Ήπειρος	Θεσσαλία	Ιόνια Νησιά	Δυτική Ελλάδα	Στερεά Ελλάδα	Αττική	Πελοπόννησος	Βόρειο Αιγαίο	Νότιο Αιγαίο	Κρήτη
A. Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	4,7	7,2	1,3	1,8	4,6	0,6	4,1	3,8	1,1	5,1	1,0	0,8	2,8
B. Ορυχεία και λατομεία	0,1	0,1	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
: Γ. Μεταποίηση	1,5	5,8	0,5	0,8	2,1	0,3	1,0	2,7	10,3	0,9	0,3	0,5	1,2
Δ. Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού	0,1	0,3	0,2	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	1,0	0,2	0,0	0,0	0,1
E. Παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση απόβλητων	0,1	0,3	0,0	0,1	0,2	0,0	0,0	0,1	0,9	0,1	0,0	0,1	0,1
ΣΤ. Κατασκευές	0,4	1,9	0,4	0,5	0,5	0,3	0,9	0,5	4,0	0,9	0,2	0,7	1,0
Z. Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων	2,6	9,3	1,0	1,4	2,8	1,2	2,8	2,4	22,5	2,3	0,8	2,6	3,2
H. Μεταφορά και αποθήκευση	0,3	2,2	0,2	0,3	0,7	0,2	0,6	0,5	7,1	0,4	0,2	0,5	0,8
Θ. Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης	1,4	4,0	0,5	0,8	1,7	1,2	1,6	1,2	7,5	1,5	0,5	2,4	2,9
I. Ενημέρωση και επικοινωνία	0,1	0,7	0,0	0,0	0,1	0,0	0,2	0,0	4,4	0,1	0,1	0,1	0,2
K. Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	0,2	1,0	0,0	0,1	0,2	0,1	0,3	0,2	4,6	0,2	0,1	0,2	0,2
Λ. Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0
: Μ. Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	0,7	2,7	0,2	0,3	0,9	0,3	0,6	0,4	9,7	0,5	0,2	0,4	0,4
N. Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	0,2	0,9	0,1	0,1	0,2	0,3	0,2	0,2	3,6	0,2	0,1	0,3	0,5
ΣΤΑΚΟΔ08: Ξ. Δημόσια διοίκηση και άμυνα. υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	1,8	3,5	0,6	0,7	1,6	0,5	1,6	0,9	10,5	1,2	0,9	1,0	1,1
Ο. Εκπαίδευση	1,2	4,6	0,7	0,8	1,7	0,5	1,6	1,0	9,0	1,0	0,4	0,7	1,3
Π. Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας	0,7	3,0	0,4	0,6	1,0	0,3	0,9	0,5	8,1	0,8	0,3	0,4	0,8
P. Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία	0,1	0,7	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2	0,1	1,7	0,1	0,0	0,2	0,2
Σ. Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	0,2	1,1	0,1	0,2	0,3	0,2	0,4	0,3	2,4	0,4	0,1	0,2	0,3
T. Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών	0,1	0,6	0,0	0,1	0,2	0,0	0,1	0,1	2,4	0,2	0,0	0,0	0,2
Υ. Δραστηριότητες ετερόδικων οργανισμών και φορέων	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0

Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

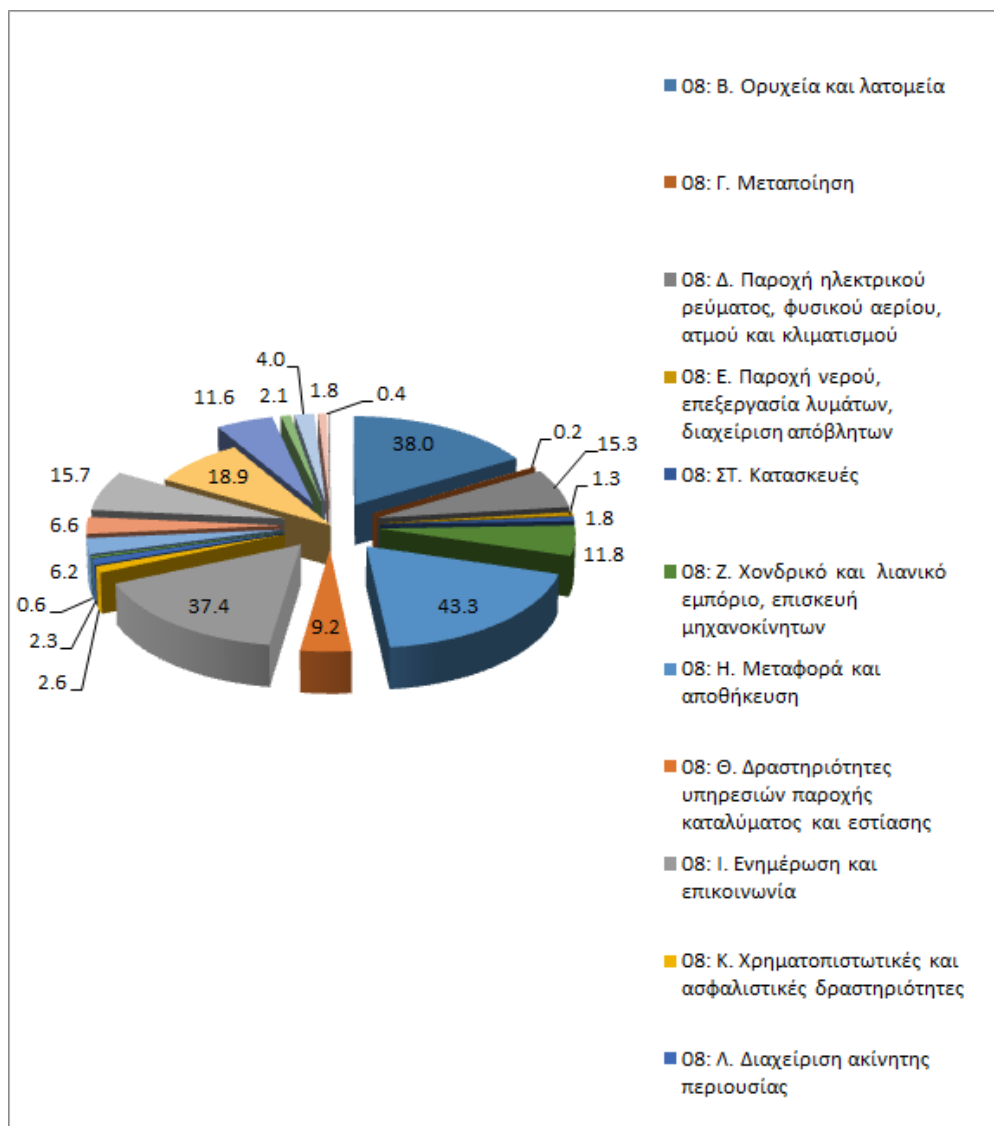
Ο μέσος όρος στο σύνολο των εργαζομένων στην Περιφέρεια Κρήτης στην υπό εξέταση περίοδο είναι 231.000 περίπου άτομα. Αυτό το ποσοστό είναι περίπου το 6% από το σύνολο των απασχολούμενων σε εθνικό επίπεδο και αυτό το ποσοστό παραμένει σταθερό κατά τη διάρκεια της υπό εξέτασης περιόδου, ενώ κατά τη διάρκεια της πενταετίας ο αριθμός των απασχολούμενων στην Κρήτη παίρνει τη μέγιστη τιμή του το 2019 με 253.000 εργαζόμενους. Αυτό το γεγονός συνάδει με την

ανοδική πορεία της Ελληνικής οικονομίας γενικότερα, μετά την διπλή χρηματοπιστωτική κρίση του 2008, και το γεγονός ότι αυτή βρίσκεται στο απόγειο της ανάπτυξής της κατά τα έτη 2018-2019, αφού έχουν ολοκληρωθεί παρεμβάσεις όπως σε έργα υποδομής και γενικότερα έχει υλοποιηθεί Περιφερειακή πολιτική με χρηματοδότηση που είχε στόχο την αύξηση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας των κλάδων αιχμής της Ελληνικής οικονομίας γενικότερα αλλά και της περιφέρειας Κρήτης, ειδικότερα.

Η κλαδική διάρθρωση της παραγωγής για την Περιφέρεια Κρήτης στην πενταετία 2015-2019 παρουσιάζει αυξημένη απασχόληση στο Χονδρικό και λιανικό εμπόριο και την επισκευή μηχανοκίνητων, καθώς και στον κλάδο Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης, με τιμές αντίστοιχα 47.600 εργαζόμενους και 39.900 εργαζόμενους και σε ποσοστά ενώ αξιόλογη συμμετοχή έχει και ο κλάδος Γεωργία δασοκομία και αλιεία με 41.700 εργαζόμενους.

Διάγραμμα 2

Η απασχόληση στην Περιφέρεια Κρήτης κατά την πενταετία 2015-2019

Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

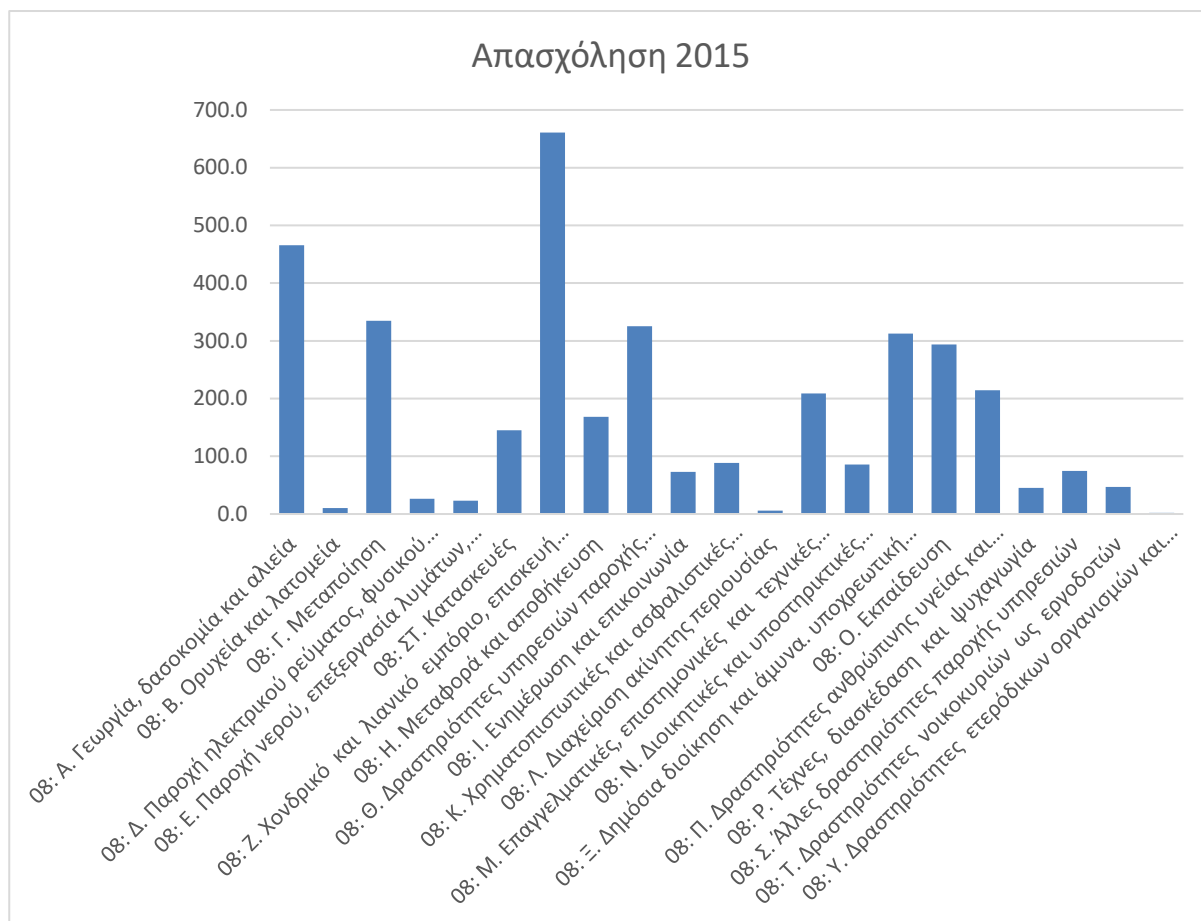
Ακολουθεί με πολύ μεγαλύτερη διαφορά της τάξης του 15.300 της πενταετίας ακολουθεί ο κλάδος της Μεταποίησης και με 11.800 εργαζόμενους ο κλάδος των Κατασκευών, ενώ η Μεταφορά και αποθήκευση απασχολούν 9.200 εργαζόμενους κατά μέσο όρο στην υπό εξέταση πενταετία και οι Επαγγελματικές επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες 6.200 εργαζόμενους, αντιστοίχως.

Τον μικρότερο αριθμό εργαζομένων στην Περιφέρεια Κρήτης συγκεντρώνει ο κλάδος Ορυχεία και λατομεία, ακολουθούμενος από τη Διαχείριση ακίνητης περιουσίας με 600 εργαζόμενους, τους εργαζόμενους στις Υπηρεσίες παροχής νερού και Ηλεκτρικού ρεύματος με 1.300 και 1.800 αντίστοιχους εργαζομένους αντίστοιχα, οι κλάδοι Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες και Ενημέρωση και επικοινωνία με 2.300 και 2.600 αντίστοιχα εργαζόμενους.

Οι περισσότεροι κλάδοι υπό εξέταση στην οικονομία της Περιφέρειας Κρήτης παρουσιάζουν αύξηση της απασχόλησης της τάξης και 90% ο κλάδος Ορυχεία και λατομεία. 62% η Διαχείριση ακίνητης περιουσίας και 77%, οι δραστηριότητες ετερόδικων οργανισμών, ενώ 62%, αύξηση παρουσιάζει η Διαχείριση της ακίνητης περιουσίας, 49% οι Υπηρεσίες παροχής νερού και 48% οι Υπηρεσίες παροχής ηλεκτρικού ρεύματος. 31% αύξηση παρουσιάζει ο κλάδος των Επαγγελματικών και επιστημονικών δραστηριοτήτων, 28% ο κλάδος της Δημόσιας διοίκησης, 24% ο κλάδος της Εκπαίδευσης και 11% ο κλάδος της Μεταποίησης. Ο κλάδος Γεωργία δασοκομία και αλιεία παρουσιάζει αύξηση της τάξης του 18% στην υπό εξέταση πενταετία, ενώ ο κλάδος Ορυχεία και λατομεία παρουσιάζει τη μεγαλύτερη αύξηση της τάξης του 90%. Οι Δραστηριότητες των νοικοκυριών παρουσιάζουν μείωση της τάξης του 79% και 8% μείωση παρουσιάζει ο κλάδος Μεταφορές και αποθήκευση.

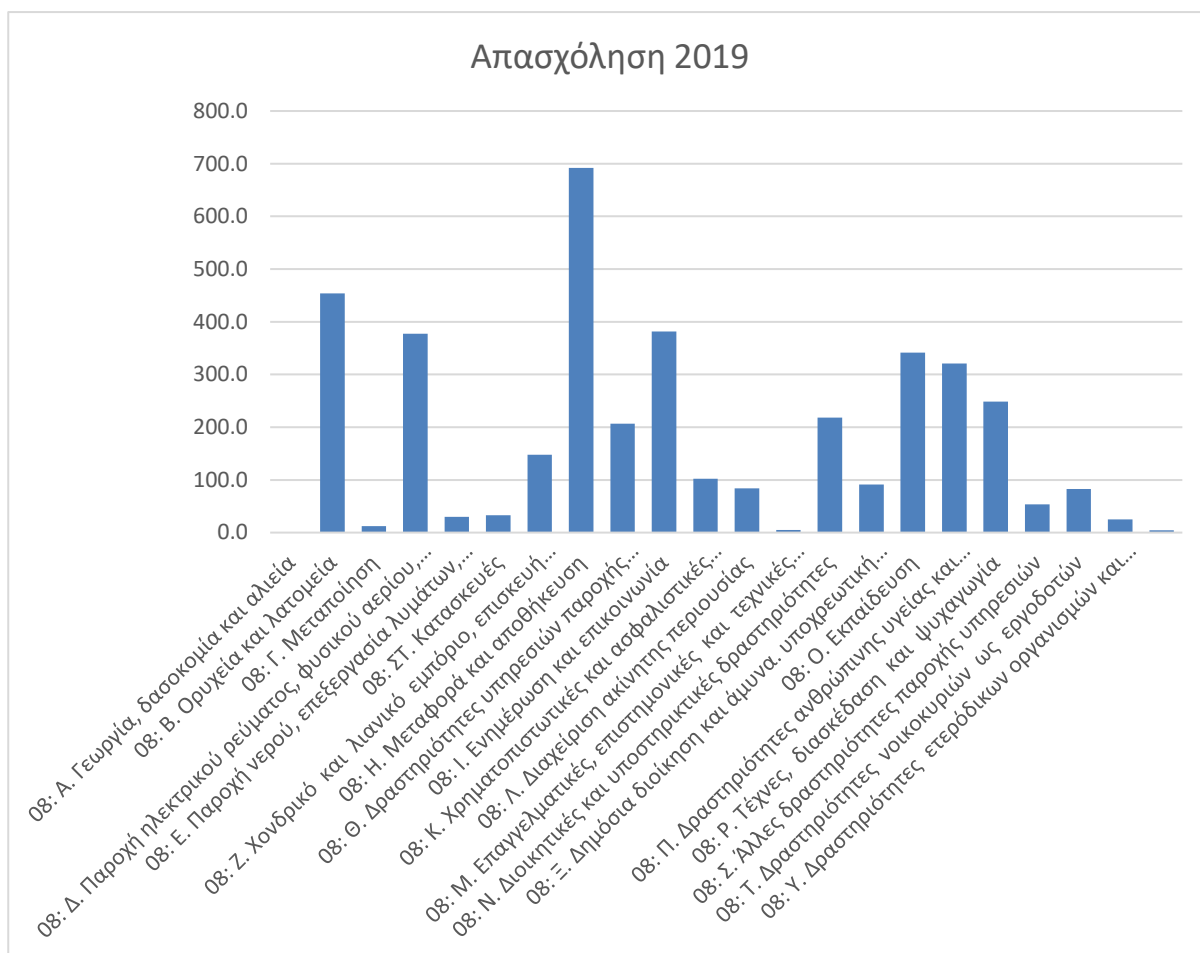
Στο παρακάτω διάγραμμα που αφορά τις μεταβολές της πενταετίας σε εθνικό επίπεδο μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι οι μεταβολές για την Περιφέρεια Κρήτης ακολουθούν αυτές της εθνικής κλαδικής σύνθεσης της απασχόλησης.

Διάγραμμα 3 Η διάρθρωση της απασχόλησης

Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

Διάγραμμα 4 Η διάρθρωση της απασχόλησης

Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

4.2 Η πορεία Ανάπτυξης της Ελληνικής Οικονομίας

4.2.1 Διαχρονική Εξέλιξη Βασικών Μακροοικονομικών Μεγεθών

Τις τελευταίες δεκαετίες, η οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας καθώς και η ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας είναι αρκετά χαμηλότερη σε σχέση ήταν σχετικά χαμηλή με τις υπόλοιπες οικονομίες της ΕΕ και της Ευρωζώνης. Το 1995, το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών αντιστοιχούσε στο 0,8% του ΑΕΠ, ενώ 17 κράτη μέλη και 17 της Ευρωζώνης είχαν πλεόνασμα (0,41% και 0,52%, αντίστοιχα). Το 2007, το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών της ελληνικής οικονομίας αντιπροσώπευε το 17,63% του ΑΕΠ. Παρά την οικονομική ύφεση και την επακόλουθη σημαντική μείωση του εμπορικού ελλείμματος, η ελληνική οικονομία συνεχίζει να συσσωρεύει καθαρό χρέος στον υπόλοιπο κόσμο σε σύγκριση με την ΕΕ-27 και την Ευρωζώνη. (7η έκθεση για την οικονομική, την κοινωνική και εδαφική συνοχή, 2017)

Στην πορεία της εξέλιξης του ΑΕΠ, παρατηρήσαμε ότι σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ το 2015 μειώθηκε κατά 26% σε σύγκριση με το 2008 και σε σύγκριση με το 2014, μειώθηκε κατά 0,8%. Η μεγαλύτερη μείωση από έτος σε έτος ήταν το 2011, η οποία ήταν 8,3% χαμηλότερη από το 2010. Το συνολικό ΑΕΠ το 2015 ήταν χαμηλότερο από το κατά κεφαλήν ΑΕΠ το 2003 και η κατά κεφαλήν ΑΕΠ μειώθηκε από το 2010.

Η ελληνική οικονομία παρουσιάζει ελλείμματα τρεχουσών συναλλαγών, ενώ οι 27 χώρες της ΕΕ και 17 χώρες της Ευρωζώνης δημιούργησαν πλεονάσματα το 2012. Στην πραγματικότητα, η ελληνική οικονομία δεν είναι τόσο ισχυρή και ολοκληρωμένη όσο οι εταίροι της στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ευρωζώνη. Την τελευταία πενταετία, τα έσοδα από τις εξαγωγές, τον τουριστικό τομέα και την εγχώρια κατανάλωση αυξήθηκαν και στήριξαν την ελληνική οικονομία. Ωστόσο, η ιδιωτική επένδυση και η ελλιπής υλοποίηση των δημοσίων επενδύσεων, και ο ρυθμοί ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας παραμένουν χαμηλοί. (ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΣΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ Έκθεση Για Το Μηχανισμό Επαγρύπνισης 2020)

Γενικά, τα μακροοικονομικά μεγέθη της Ελλάδας συνέχισαν να βελτιώνονται το 2019 ενώ ο ρυθμοί ανάπτυξης επιταχύνθηκαν το δεύτερο εξάμηνο του 2019. Το ΑΕΠ αναμενόταν να αυξηθεί κατά 2% το 2019, ενώ το 2020 αναμενόταν να φτάσει το έτος 2020 στο 2,3%. Από το 2013, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Ελλάδας έχει αυξηθεί λιγότερο από 10% και προ κρίσης Covid -19 αναμενόταν ότι έως το 2033, το επίπεδο του ΑΕΠ της Ελλάδας θα επιστρέψει στο επίπεδο πριν από την κρίση. Το ποσοστό ανεργίας συνέχισε να μειώνεται το 2019 - 17,8% από 19,3% που ήταν το 2018 - αλλά εξακολουθεί να είναι το υψηλότερο στην ΕΕ και εξακολουθεί να επηρεάζει σχεδόν το ένα πέμπτο του εργατικού δυναμικού. Αναμένεται ότι το ποσοστό ανεργίας θα μειωθεί περαιτέρω τα επόμενα χρόνια, μειώνοντας το 16,8% έως το τέλος του τρέχοντος έτους και το 15,7% έως το 2021. (Τράπεζα της Ελλάδος, Eurostat (naida_10_gdp)

4.2.2 Η κρίση χρέους κατά τα έτη 2008-2016

Η Ελληνική οικονομία αντιμετώπισε μείζονα οικονομικά προβλήματα όταν το 2008, που σηματοδότησε την αναστάτωση των αγορών και το ξέσπασμα της κρίσης χρέους, η οποία επηρέασε όλους τους τομείς της οικονομίας και ειδικότερα τις βασικές μακροοικονομικές και κοινωνικές μεταβλητές. Παρά το γεγονός ότι τρία οικονομικά προγράμματα υιοθετήθηκαν από τις ελληνικές κυβερνήσεις, η ελληνική οικονομία αγωνίζεται μέχρι τούδε να επαναφέρει τους μακροοικονομικούς δείκτες στα προ κρίσης επίπεδα. Επιπροσθέτως, οι επιπτώσεις της χρηματοπιστωτικής κρίσης συνοψίζονται σε οικονομικά μέτρα που θεσπίστηκαν και προκειμένου να ανακοπεί η κρίση χρέους, και επέφεραν χειροτέρευση σε όλους σχεδόν τους μακροοικονομικούς δείκτες. (Τράπεζα της Ελλάδος, Eurostat (naida_10_gdp)

Η οικονομία της Ελλάδος είχε να ανταπεξέλθει στα μεγάλα δημοσιονομικά ελλείμματα και τα ελλείμματα τρεχουσών συναλλαγών, η Ελλάδα εισήχθη στη ζώνη του Ευρώ το 2001, χωρίς να πληροί τα τυπικά κριτήρια σύγκλισης. Το μείζον

θέμα για την Ελληνική οικονομία ήταν ότι το ελληνικό χρέος ως ποσοστό του ΑΕγχΠ (Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν), ήταν 109,4% το 2008, καθώς τα κρατικά έσοδα παρέμειναν αμετάβλητα μέχρι τότε από το 2001. (Τράπεζα της Ελλάδος, Eurostat (naida_10_gdp)

Το 2007, το δημοσιονομικό έλλειμμα ανήλθε στο 7% του ΑΕΠ, το 2008 στο 10% και το 2009 στο 16%. Αυτά τα μεγέθη ανάγκασαν την Ελληνική κυβέρνηση να δανειστεί από τις παγκόσμιες χρηματαγορές με υψηλότερα επιτόκια, τα οποία καθιστούσαν την αποπληρωμή τους μη βιώσιμη. Το 2010 η Ελλάδα, με τον κίνδυνο της πτώχευσης να είναι προ των πυλών, ζήτησε δανείστηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, τον Μάιο του 2010 υπογράφοντας Προγράμματα Οικονομικής Προσαρμογής κατά τα έτη 2010, 2012 και 2015, προκειμένου να απομακρυνθεί το σενάριο της πτώχευσης και να επανέλθει σε τροχιά σταθεροποίησης και ανόδου. (Europa.Eu/Eurostat/Statistics=National_accounts_and_GDP/EI., 2018)

Η εξέταση της περιόδου 2008-2016 στην Ελλάδα είναι καίριας σημασίας όχι μόνο για τη σωρευτική πτωτική τάση του ΑΕΠ που ανήλθε στο 25%, αλλά και για την εξέταση των μακροπρόθεσμων κοινωνικών και οικονομικών προοπτικών. Η Ελλάδα διέρχεται σε ένα ιδιότυπο οικονομικό καθεστώς, με το υψηλότερο κυκλικά προσαρμοσμένο πρωτογενές πλεόνασμα προϋπολογισμού στην Ευρωζώνη το 2015, ενώ το 2016 και όντας ευρισκόμενη σε μια οκταετία ύφεσης κατέληξε στο να έχει ένα πρωτογενές πλεόνασμα της τάξης του 0,7%. (Europa.Eu/Eurostat/Statistics=National_accounts_and_GDP/EI., 2018)

4.2.3 Η Εξέλιξη των Μακροοικονομικών Μεγεθών κατά τα Έτη 2019 -2020

Στην Ελλάδα το μερίδιο των τομέων του εμπορίου, του τουρισμού και των μεταφορών ανέρχεται στο 25% του ΑΕΠ ενώ η απασχόληση στους αντίστοιχους κλάδους στο 33,2%, τη στιγμή που στην Ε.Ε η αντίστοιχη συμμετοχή στο ΑΣΕΠ είναι στο 19% του ΑΕΠ και στο 24,7% αντιστοίχως. Το έτος 2020 το Δ.Ν.Τ

προέβλεπε ύφεση 10% - 2,5% μεγαλύτερη από την αντίστοιχη στην Ευρωζώνη, και αύξηση της τάξης του 5,1% το 2021, ποσοστό λίγο μεγαλύτερο από την Ευρωζώνη. (Greek_Tourism.Pdf, 2020)

Σε κάθε οικονομία, για να έχουμε ανάπτυξη πρέπει πρωτίστως να αναπτυχθούν οι παραγωγικές δομές και υποδομές της οικονομίας. Στην πρόσφατη έκθεσή του το 2019 το ΔΣ του προ της πανδημίας Covid-19, είχε προβλέψει για την Ελλάδα ανάπτυξη 2,3%, που ωστόσο θα διολίσθαινε μέχρι το 1%, και αυτό επειδή η κλαδική σύνθεση του ΑΕΠ στην Ελλάδα είναι βασισμένη στον πρωτογενή τομέα, ο οποίος αποδίδει χαμηλή παραγωγικότητα και προστιθέμενη αξία. Αυτό που έγινε στην πραγματικότητα είναι ότι η πραγματική οικονομία υπέστη πλήγμα, αφού το ΑΕΠ παρουσίασε μείωση της τάξης του -2% αντί της προβλεπόμενης αυξήσεως για το 2020. Παράλληλα, και επειδή ελήφθησαν μέτρα δημοσιονομικού χαρακτήρα για την ανακούφιση των πληττόμενων από την υγειονομική κρίση Covid-19, που μεταλλάχτηκε σε οικονομική κρίση, αφού και πάντα σύμφωνα με τις προβλέψεις του ΔΝΤ, το δημοσιονομικό χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ προβλέπεται να κυμανθεί στο 200% για την Ελληνική οικονομία. (Naftemporiki, 2021)

Περαιτέρω, οι κλάδοι που στήριξαν την Ελληνική οικονομία μετά το 2016 είναι αυτοί του τουρισμού, των μεταφορών και ο δευτερογενής τομέας, που ωστόσο έχουν υποστεί τα μεγαλύτερα πλήγματα, κυρίως λόγω έλλειψης ζήτησης των αντίστοιχων προϊόντων.

Ανά περιφέρεια όπως για παράδειγμα το Νότιο Αιγαίο και η Κρήτη είχαμε μεγάλη αύξηση της ανεργίας λόγω του ότι ο τουρισμός παρέμεινε ουσιαστικά κλειστός όλο το β τρίμηνο του 2020. Άλλες περιφέρειες όπως Αττική, Κεντρική Μακεδονία και Βόρειο Αιγαίο που δεν εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό το εισόδημα από τον τουρισμό, δεν υπήρξαν μεγάλες μεταβολές στην απασχόληση τα ποσοστά ανεργίας εμφανίζονται κατά μέσο όρο στην Ελλάδα βελτιωμένο το β τρίμηνο του 2020 κατά 0,2%. (Greece_Covid_Report, 2020)

Επιπλέον, η ανάγκη για λήψη διαρθρωτικών μέτρων και αλλαγών παραμένει πιο επιτακτική από ποτέ. Πράγματι, η ελληνική οικονομία προκειμένου να βγει από την παρούσα κρίση, χρειάζεται μέτρα που να περιλαμβάνουν τη στήριξη των κλάδων με την υψηλότερη παραγωγικότητα και τεχνολογία, και στήριξη των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων τους, ανά κλάδο και περιφέρεια, ώστε να μπορέσει να πραγματοποιεί περισσότερες εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών. (Greece_Covid_Report, 2020)

Τέτοια μέτρα πρέπει να περιλαμβάνουν τη σύνδεση του τουρισμού με τον δευτερογενή και πρωτογενή τομέα, όπως για παράδειγμα την τυποποίηση των αγροτικών προϊόντων που θα μπορούσαν να προστεθούν στο τουριστικό προϊόν. Επενδυτικό ενδιαφέρον παρουσιάζει και ο κλάδος της ενέργειας και πιο συγκεκριμένα των εναλλακτικών μορφών ενέργειας, αφού σύμφωνα με σχετικές μελέτες για την προγραμματικής δεκαετία που διανύουμε, θα μπορούσε να προκύψουν επιπλέον έως και 150.000 θέσεις εργασίας σχετικές με τις υποδομές παραγωγής εναλλακτικών μορφών ενέργειας (Markaki et al.2013).

Στο γενικότερο πλαίσιο, για την επίτευξη οικονομικής ανάπτυξης, περαιτέρω απαιτούνται θεσμικές αλλαγές στο οικονομικό και επιχειρηματικό περιβάλλον καθώς και η ελάφρυνση της φορολογίας, έτσι ώστε να προσελκύσει η ελληνική οικονομία περισσότερα κεφάλαια για παραγωγικές επενδύσεις όπως επίσης και επενδύσεις για την επιμόρφωση και τη βελτίωση του εργατικού δυναμικού, με τελικό στόχο να βελτιωθεί η Ελληνική ανταγωνιστικότητα των προϊόντων και των υπηρεσιών, που είναι το ζητούμενο για την οικονομική ανάπτυξη.

Τέλος, θα μπορούσαν να σχεδιαστούν ανάλογα κίνητρα στήριξης των μη απασχολούμενων ατόμων, προκειμένου να συμμετέχουν σε επιμορφωτικά προγράμματα, έτσι ώστε να μπορέσουν να εισέλθουν στην αγορά εργασίας, αναβαθμίζοντας τις δεξιότητες τους. Με την κατάλληλη χρηματοδότηση από τα Ευρωπαϊκά ταμεία για την Περιφερειακή ανάπτυξη η Ελλάδα με τη σειρά της, μέσω των διαρθρωτικών αλλαγών και παρεμβάσεων που προαναφέρθηκαν, πρέπει πλήρως να τα αξιοποιήσει, έτσι ώστε να οδηγηθεί η ελληνική οικονομία σε έξοδο και

ανάκαμψη από την κοινωνική και οικονομική – υγειονομική κρίση Covid-19. (Lawspot.Gr/Nomika-Nea, 2020)

4.2.4 Κλαδική σύνθεση του ΑΕΠ

Η ελληνική οικονομία αποτελείται από τον κλάδο της γεωργίας κατά ποσοστό 3,7% του ΑΕΠ ενώ απασχολεί το 11,9% του εργατικού δυναμικού. Επίσης, έχει αναπτύξει βιομηχανία βοείου κρέατος και αλιεία. Η βιομηχανία στην Ελλάδα καταλαμβάνει το 15,3% του ΑΕΠ ενώ απασχολεί το 15,3% του εργατικού δυναμικού. Κύριοι τομείς Οι κυριότεροι βιομηχανικοί κλάδοι είναι ο ηλεκτρονικός, η ένδυση και οι κατασκευές. Ο τομέας των υπηρεσιών συμμετέχει με το μεγαλύτερο μερίδιο στο Ελληνικό ΑΕΠ με ποσοστό 72,9% και στον τομέα αυτόν απασχολείται το 68,9% του εργατικού δυναμικού. Ο τουρισμός συμμετέχει με ποσοστό 17,1% του ΑΕΠ. Τέλος, ο κλάδος της ναυτιλίας είναι από τους πιο αναπτυσσόμενους στον κόσμο. (Iobe, 2020 _REP _GR .pdf.)

Μετά την έναρξη της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2007–2008 το υψηλό δημόσιο χρέος της Ελλάδος σε σχέση με το ΑΕΠ ήταν μια κατάσταση μη αποδεκτή από τις χρηματοπιστωτικές αγορές, οι οποίες διέκοψαν τον φθηνό δανεισμό (χαμηλά επιτόκια). Επομένως, η ελληνική οικονομία αντιμετώπισε μια άνευ κρίση χρέους από το 2009, που όμοιά της δεν έχει υπάρξει στο παρελθόν και σημειωτέον διήρκεσε περισσότερο από τη Μεγάλη Ύφεση στις Ηνωμένες Πολιτείες. Η προαναφερόμενη κρίση επηρέασε όλες τις βασικά οικονομικά και κοινωνικά μεγέθη της χώρας, όπως εισόδημα, συντάξεις, φτώχεια, ανεργία, αποκλεισμός, στέγαση, τραπεζικές αποταμιεύσεις και την εκπλήρωση βασικών ημερήσιων αναγκών (π.χ. πληρωμή λογαριασμών οργανισμών κοινής ωφέλειας). Παρά το γεγονός ότι η Ελλάδα ζήτησε και έλαβε τρεις φορές τεράστια οικονομική βοήθεια από την ΕΕ, την ΕΚΤ και το ΔΝΤ, οι συνέπειες ήταν ολέθριες τόσο για την πραγματική οικονομία (π.χ. αύξηση του φόρου προστιθέμενης αξίας, μείωση των τραπεζικών καταθέσεων), όσο και για τη πραγματική ζωή (π.χ. αύξηση της φτώχειας και του ποσοστού ανεργίας). Ο δείκτης του ΑΕΠ μειώθηκε σωρευτικά έως και 25%, ενώ σημειώθηκε μείωση στα επίπεδα του συνολικού χρέους, με τους νέους να

μεταναστεύουν μαζικά στο εξωτερικό για οικονομικούς λόγους (διαρροή εγκεφάλων). Ταυτόχρονα, ο πληθυσμός μειώνεται με σταθερό ρυθμό στις ηλικίες κάτω των 15 ετών με σημαντική αιτία το υψηλό κόστος ζωής.

Ταυτόχρονα, βάσει της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (EC 2015, σελ. 17) περισσότερο από το ένα τρίτο της πιθανής Προστιθέμενης Αξίας, υφίσταται αδυναμία είσπραξης του φόρου (ΦΠΑ), με αποτέλεσμα την απώλεια σημαντικών εσόδων για το κράτος, με τις αιτίες να εντοπίζονται στην απάτη, φοροδιαφυγή και φοροαποφυγή. Επιπλέον, παρά την σημαντική πτώση του ΑΕΠ κατά 25% στα έτη της ύφεσης, με αποτέλεσμα τη σημαντική απώλεια εισοδημάτων μισθών και εσόδων για το κράτος, σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, η Ελλάδα αποτελεί τη μοναδική χώρα του ΟΟΣΑ, όπου αυξάνονται οι φόροι και οι εισφορές κοινωνικής ασφάλισης. Αυτή καθαυτή η φορολογική αύξηση συνιστά τροχοπέδη αφενός μεν στην ανταγωνιστικότητα, αφετέρου δε στη προσπάθεια ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας.

4.3 Ελληνική Οικονομία και περιφερειακή Ανάπτυξη

4.3.1 Ταξινόμηση περιοχών με το κριτήριο Boudeville

Το κριτήριο Boudeville, αναφέρεται στη σύγκριση μεταξύ των τριών συνιστωσών που προκύπτουν από την εφαρμογή της Μεθόδου Shift Share προκειμένου να κατατάξουμε την κάθε περιφέρεια σε συγκεκριμένη αναπτυξιακή κατηγορία

Μια θετική Εθνική Συνιστώσα αντιστοιχεί σε ικανοποιητική κλαδική διάρθρωση, γεγονός που σημαίνει ότι η περιφέρεια ειδικεύεται σε κλάδους με ανοδικούς ρυθμούς ανάπτυξης, ενώ οι αρνητικές τιμές της Εθνικής Συνιστώσας αντιστοιχούν σε δυσμενή κλαδική διάρθρωση με ρυθμούς ανάπτυξης χαμηλότερους των αντίστοιχων εθνικών. Μια θετική διαφορική Συνιστώσα οφείλεται σε τοπικά πλεονεκτήματα που παρουσιάζει η περιφέρεια, τα οποία πρέπει να εντοπιστούν και να ενισχυθούν, ενώ μια αρνητική Διαφορική Συνιστώσα σημαίνει ότι η περιφέρεια χρειάζεται ενίσχυση για να παρουσιάσει ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα προκειμένου να αναπτυχθούν οι αντίστοιχοι τομείς.

Πίνακας 2 Κατάταξη Περιφερειακών Τύπων Ανάπτυξης κατά Boudeville

Περιφερειακός τύπος	Συνιστώσες Απόκλισης Συμμετοχής	Χαρακτηριστικά Περιφερειακής	Προτεινόμενα Μέτρα
1	$OS > 0, \Delta\Sigma > 0 \ \& \ OS > \Delta\Sigma $	Ευνοϊκή Κλαδική Διάρθρωση Θετικοί Τοπικοί Παράγοντες	
2	$OS > 0, \Delta\Sigma > 0 \ \& \ OS < \Delta\Sigma $	Ευνοϊκή Κλαδική Διάρθρωση Θετικοί Τοπικοί Παράγοντες	
3	$OS > 0, \Delta\Sigma < 0 \ \& \ OS > \Delta\Sigma $	Ευνοϊκή Κλαδική Διάρθρωση Αρνητικοί Τοπικοί Παράγοντες	Βελτίωση Υποδομής
4	$OS < 0, \Delta\Sigma > 0 \ \& \ OS < \Delta\Sigma $	Δυσμενής Κλαδική Διάρθρωση	Βελτίωση Κλαδικής Διάρθρωσης
5	$OS < 0, \Delta\Sigma > 0 \ \& \ OS > \Delta\Sigma $	Δυσμενής Κλαδική Διάρθρωση	Βελτίωση Κλαδικής Διάρθρωσης
6	$OS > 0, \Delta\Sigma < 0 \ \& \ OS < \Delta\Sigma $	Ευνοϊκή Κλαδική Διάρθρωση Αρνητικοί Τοπικοί Παράγοντες	Βελτίωση Υποδομής
7	$OS < 0, \Delta\Sigma < 0 \ \& \ OS > \Delta\Sigma $	Δυσμενής Κλαδική Διάρθρωση Αρνητικοί Τοπικοί Παράγοντες	Βελτίωση Διάρθρωσης, Υποδομής
8	$OS < 0, \Delta\Sigma < 0 \ \& \ OS < \Delta\Sigma $	Δυσμενής Κλαδική Διάρθρωση Αρνητικοί Τοπικοί Παράγοντες	Βελτίωση Διάρθρωσης, Υποδομής

Πηγή: Παπαδασκαλόπουλος, 2000

Συνεπώς, οι περιοχές που ανήκουν στους τύπους 1-4 αναπτύσσονται με ταχύτερο ρυθμό από τον εθνικό ρυθμό, ενώ αυτές που ανήκουν στους τύπους 5-8 με μικρότερο. Ο χαμηλός ρυθμός του τύπου 5 οφείλεται στην κλαδική / τομεακή του διάρθρωση, ενώ του τύπου 6 σε δυσμενείς τοπικούς παράγοντες.

Συνοψίζοντας, και σύμφωνα με την κατάταξη Boudeville, όταν ένας κλάδος απασχόλησης μιας περιφέρειας παρουσιάζει κατάταξη από 1 έως 4, η ερμηνεία είναι πως ο κλάδος αυτός στη συγκεκριμένη περιφέρεια, αναπτύσσεται με ταχύτερο ρυθμό από το μέσο ρυθμό της χώρας, ενώ όταν ένας κλάδος μιας περιφέρειας έχει κατάταξη από 5 έως 8, αυτό έχει σαν ερμηνεία πως ο κλάδος αυτός στην εν λόγω περιφέρεια, αναπτύσσεται με αργότερο ρυθμό από το μέσο ρυθμό της απασχόλησης σε εθνικό επίπεδο. (Σαγιάς 2012). Το κύριο πλεονέκτημα της κατάταξης σύμφωνα με την ταξινόμια του Boudeville είναι ότι τα διάφορα μέτρα οικονομικής περιφερειακής πολιτικής προτείνονται τυποποιημένα:.

Πίνακας 3
Αναπτυξιακή κατάταξη και μέτρα οικονομικής πολιτικής ανά τύπο περιφέρειας κατά Boudeville

Περιφερειακή Ταξινόμηση	Κατάταξη	Μέτρα Πολιτικής
1	Ευνοϊκή κλαδική διάρθρωση Θετικοί τοπικοί παράγοντες	
2	Ευνοϊκή κλαδική διάρθρωση Θετικοί τοπικοί παράγοντες	
3	Ευνοϊκή κλαδική διάρθρωση Αρνητικοί τοπικοί παράγοντες	Βελτίωση "υποδομών"
4	Δυσμενής κλαδική διάρθρωση Θετικοί τοπικοί παράγοντες	Βελτίωση "κλαδικής διάρθρωσης"
5	Δυσμενής κλαδική διάρθρωση Θετικοί τοπικοί παράγοντες	Βελτίωση "κλαδικής διάρθρωσης"
6	Ευνοϊκή κλαδική διάρθρωση Αρνητικοί τοπικοί παράγοντες	Βελτίωση "υποδομών"
7	Δυσμενής κλαδική διάρθρωση Αρνητικοί τοπικοί παράγοντες	Βελτίωση "κλαδικής διάρθρωσης" - Βελτίωση "υποδομών"
8	Δυσμενής κλαδική διάρθρωση Αρνητικοί τοπικοί παράγοντες	Βελτίωση "κλαδικής διάρθρωσης" - Βελτίωση "υποδομών"

Πηγή: Σαγιάς 2012

Στη συγκεκριμένη εφαρμογή της μεθόδου Shift share για την απασχόληση στην Ελλάδα την πενταετία 2015-2019 μπορούμε να παρατηρήσουμε τα ακόλουθα:

Στα αποτελέσματα που ακολουθούν μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι για παράδειγμα στην Περιφέρεια της Ηπείρου η γεωργία ταξινομείται στο επίπεδο 8 και παρουσιάζει δυσμενή Κλαδική Διάρθρωση που μπορεί να οφείλεται σε αρνητικούς τοπικούς παράγοντες και χρειάζεται βελτίωση της παραγωγικής της διάρθρωσης και των υποδομών, ενώ στον κλάδο Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων ταξινομείται στο επίπεδο 1 και παρουσιάζει Ευνοϊκή Κλαδική Διάρθρωση και θετικούς τοπικούς παράγοντες.

Αυτό το εύχρηστο εργαλείο μπορεί να αποτιμήσει εύκολα την αποτελεσματικότητα μιας περιφερειακής πολιτικής και ταυτόχρονα να βοηθήσει στη συστηματική λήψη αποφάσεων γύρω την περαιτέρω χάραξη οικονομικών και διαρθρωτικών πολιτικών, αλλά κυρίως στο να εντοπίσει και να προτείνει τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα κάθε περιφέρειας, προκειμένου αυτά να αναγνωριστούν και να ενισχυθούν περαιτέρω.

Στην υπό εξέταση περίοδο 2015-2019 με βάση την ανάλυση που έγινε στα πλαίσια της παρούσας πτυχιακής εργασίας, παρατηρούμε μία μείωση της τάξης του - 2,59% στον κλάδο της Γεωργίας, δασοκομίας και αλιείας για όλη τη χώρα, ενώ στον κλάδο των Χρηματοπιστωτικών και ασφαλιστικών δραστηριοτήτων παρατηρούμε μία μείωση της τάξης του - 4,56%. Τη μεγαλύτερη μείωση στην απασχόληση έχουν υποστεί οι δραστηριότητες των Νοικοκυριών ως εργοδοτών, μείωση που αγγίζει το - 40,67%, ενώ και ο κλάδος Διαχείρισης ακίνητης περιουσίας έχει υποστεί σημαντικές απώλειες, με μία μείωση στην απασχόληση της τάξης του μείον 16,07%.

Τα αποτελέσματα της ανάλυσης shift share ανά περιφέρεια μας δείχνουν ότι, σε όλες τις περιφέρειες, η εθνική συνιστώσα στην υπό εξέταση πενταετία 2015-2019 παραμένει θετική, ενώ η βιομηχανική συνιστώσα είναι αρνητική σε μεμονωμένους κλάδους, όπως -54,6% για την Ανατολική Μακεδονία-Θράκη, γεγονός που υποδηλώνει ότι σε αυτή την περιφέρεια ο συγκεκριμένος κλάδος υπολείπεται σημαντικά του Εθνικού μέσου όρου με κλαδική διάρθρωση, σε σχέση με την εθνική συνιστώσα που είναι θετική, ερμηνεύεται ως δυσμενής κλαδική διάρθρωση. Το ίδιο συμβαίνει με τη βιομηχανική συνιστώσα με τον κλάδο Γεωργία και δασοκομία,

σχεδόν σε όλες τις ελληνικές περιφέρειες, ενώ η εικόνα αλλάζει για τη μεταποίηση και τον τουρισμό, η οποία βιομηχανική συνιστώσα έχει θετικό πρόσημο για όλες τις περιφέρειες της Ελλάδας γεγονός, που σημαίνει ευνοϊκή κλαδική διάρθρωση για τις δραστηριότητες αυτές σε όλες τις Ελληνικές περιφέρειες. Επίσης παρατηρούμε ότι μεταξύ των δεκατριών περιφερειών, η ανταγωνιστική συνιστώσα, στο υπό εξέταση διάστημα, έχει θετικό πρόσημο σε επτά από τις 13 περιφέρειες, και συγκεκριμένα στην Ανατολική Μακεδονία, στην Ήπειρο, στη Θεσσαλία, στη Στερεά Ελλάδα, στην Πελοπόννησο στο Βόρειο Αιγαίο και την Κρήτη. Αυτό εκφράζει την επίδραση που έχουν οι τοπικοί – ανταγωνιστικοί παράγοντες στην ανάπτυξη των συγκεκριμένων περιφερειών.

Επομένως συμπεραίνουμε ότι οι ρυθμοί ανάπτυξης για τους αντίστοιχους κλάδους σε αυτές τις περιφέρειες είναι ταχύτεροι από τους αντίστοιχους εθνικούς, ενώ στις υπόλοιπες περιοχές που έχουμε αρνητικά πρόσημα ανταγωνιστικής συνιστώσας, σημαίνει ότι ρυθμός ανάπτυξης των αντίστοιχων κλάδων είναι χαμηλότερος από τον εθνικό μέσο ρυθμό ανάπτυξης. Τα οποία θετικά αποτελέσματα στις περιφέρειες που έχουν θετικό πρόσημο ανταγωνιστικής συνιστώσας μπορούν να αποδοθούν στις παρεμβάσεις των οικονομικών περιφερειακών πολιτικών αλλά οπωσδήποτε απαιτείται περαιτέρω έρευνα προκειμένου να ληφθούν αξιόπιστα συμπεράσματα.

Πίνακας 4 Κλάδοι Δραστηριότητας

Κλάδος δραστηριότητας κύριας απασχόλησης		Σύνολο απασχολούμενων % επί συνόλου	
Έτος	Κλάδος δραστηριότητας		
2019	08: Α. Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	453.6	11.60%
2019	08: Β. Ορυχεία και λατομεία	12.5	0.32%
2019	08: Γ. Μεταποίηση	377.1	9.64%
2019	08: Δ. Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού	29.6	0.76%
2019	08: Ε. Παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση απόβλητων	33.1	0.85%
2019	08: ΣΤ. Κατασκευές	147.6	3.77%
2019	08: Ζ. Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων	691.9	17.69%
2019	08: Η. Μεταφορά και αποθήκευση	206.8	5.29%
2019	08: Θ. Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης	381.9	9.76%
2019	08: Ι. Ενημέρωση και επικοινωνία	102.2	2.61%
2019	08: Κ. Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	84.2	2.15%
2019	08: Λ. Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	5.0	0.13%
2019	08: Μ. Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	218.2	5.58%
2019	08: Ν. Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	90.9	2.33%
2019	08: Ξ. Δημόσια διοίκηση και άμυνα. υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	341.5	8.73%
2019	08: Ο. Εκπαίδευση	320.9	8.21%
2019	08: Π. Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας	248.4	6.35%
2019	08: Ρ. Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία	53.7	1.37%
2019	08: Σ. Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	82.6	2.11%
2019	08: Τ. Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών	25.0	0.64%
2019	08: Υ. Δραστηριότητες ετερόδικων οργανισμών και φορέων	4.3	0.11%
2019	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ	3,911.0	
2015	08: Α. Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	465.7	12.90%
2015	08: Β. Ορυχεία και λατομεία	10.4	0.29%
2015	08: Γ. Μεταποίηση	334.5	9.26%
2015	08: Δ. Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού	26.3	0.73%
2015	08: Ε. Παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση απόβλητων	23.1	0.64%
2015	08: ΣΤ. Κατασκευές	145.2	4.02%
2015	08: Ζ. Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων	660.8	18.30%
2015	08: Η. Μεταφορά και αποθήκευση	168.3	4.66%
2015	08: Θ. Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης	325.5	9.02%
2015	08: Ι. Ενημέρωση και επικοινωνία	72.9	2.02%
2015	08: Κ. Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	88.2	2.44%
2015	08: Λ. Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	6.0	0.17%
2015	08: Μ. Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	208.6	5.78%
2015	08: Ν. Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	85.5	2.37%
2015	08: Ξ. Δημόσια διοίκηση και άμυνα. υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	312.7	8.66%
2015	08: Ο. Εκπαίδευση	294.0	8.14%
2015	08: Π. Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας	214.2	5.93%
2015	08: Ρ. Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία	45.2	1.25%
2015	08: Σ. Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	74.4	2.06%
2015	08: Τ. Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών	46.9	1.30%
2015	08: Υ. Δραστηριότητες ετερόδικων οργανισμών και φορέων	2.1	0.06%
2015	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ	3,610.7	

Πίνακας 5 Αποτελέσματα Ανάλυσης Shift - Share

Εθνικό μερίδιο												
Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	Κεντρική Μακεδονία	Δυτική Μακεδονία	Ηπείρος	Θεσσαλία	Ιόνια Νησιά	Δυτική Ελλάδα	Στερεά Ελλάδα	Αττική	Πελοπόννησος	Βόρειο Αιγαίο	Νότιο Αιγαίο	Κρήτη
15												
4,7	7,2	1,3	1,8	4,6	0,6	4,1	3,8	1,1	5,1	1,0	0,8	2,8
0,1	0,1	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1,5	5,8	0,5	0,8	2,1	0,3	1,0	2,7	10,3	0,9	0,3	0,5	1,2
0,1	0,3	0,2	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	1,0	0,2	0,0	0,0	0,1
0,1	0,3	0,0	0,1	0,2	0,0	0,0	0,1	0,9	0,1	0,0	0,1	0,1
0,4	1,9	0,4	0,5	0,5	0,3	0,9	0,5	4,0	0,9	0,2	0,7	1,0
2,6	9,3	1,0	1,4	2,8	1,2	2,8	2,4	22,5	2,3	0,8	2,6	3,2
0,3	2,2	0,2	0,3	0,7	0,2	0,6	0,5	7,1	0,4	0,2	0,5	0,8
1,4	4,0	0,5	0,8	1,7	1,2	1,6	1,2	7,5	1,5	0,5	2,4	2,9
0,1	0,7	0,0	0,0	0,1	0,0	0,2	0,0	4,4	0,1	0,1	0,1	0,2
0,2	1,0	0,0	0,1	0,2	0,1	0,3	0,2	4,6	0,2	0,1	0,2	0,2
0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0
0,7	2,7	0,2	0,3	0,9	0,3	0,6	0,4	9,7	0,5	0,2	0,4	0,4
0,2	0,9	0,1	0,1	0,2	0,3	0,2	0,2	3,6	0,2	0,1	0,3	0,5
1,8	3,5	0,6	0,7	1,6	0,5	1,6	0,9	10,5	1,2	0,9	1,0	1,1
1,2	4,6	0,7	0,8	1,7	0,5	1,6	1,0	9,0	1,0	0,4	0,7	1,3
0,7	3,0	0,4	0,6	1,0	0,3	0,9	0,5	8,1	0,8	0,3	0,4	0,8
0,1	0,7	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2	0,1	1,7	0,1	0,0	0,2	0,2
0,2	1,1	0,1	0,2	0,3	0,2	0,4	0,3	2,4	0,4	0,1	0,2	0,3
0,1	0,6	0,0	0,1	0,2	0,0	0,1	0,1	2,4	0,2	0,0	0,0	0,2
0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Πίνακας 6 Αποτελέσματα Ανάλυσης Shift - Share

Κλαδικό μίγμα												
Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	Κεντρική Μακεδονία	Δυτική Μακεδονία	Ηπείρος	Θεσσαλία	Ιόνια Νησιά	Δυτική Ελλάδα	Στερεά Ελλάδα	Αττική	Πελοπόννησος	Βόρειο Αιγαίο	Νότιο Αιγαίο	Κρήτη
-54,6	-83,5	-14,9	-20,6	-53,7	-6,5	-47,3	-43,8	-12,5	-58,7	-11,9	-9,4	-33,1
-0,7	-1,6	-5,4	0,0	-0,1	0,0	-0,1	-2,1	-0,5	0,0	-0,1	-0,4	0,0
628,4	2.446,8	231,9	331,0	906,5	125,4	407,3	1.123,2	4.357,9	374,9	108,6	209,0	504,4
-0,6	-3,1	-2,2	-0,5	-0,2	-1,1	-1,2	-1,5	-11,6	-2,2	-0,6	-0,4	-0,9
0,2	0,6	0,0	0,2	0,3	0,0	0,0	0,2	2,0	0,2	0,0	0,2	0,2
24,0	118,9	23,9	30,8	34,3	20,9	54,7	32,5	254,5	58,4	14,7	42,3	61,4
113,6	410,6	43,3	62,5	124,4	53,4	125,3	106,1	996,3	104,0	37,1	113,4	143,4
-3,1	-20,0	-1,6	-2,4	-6,6	-2,1	-5,4	-4,4	-66,1	-4,0	-2,0	-4,6	-7,4
19,8	57,0	6,9	11,5	23,7	17,4	23,5	16,7	106,8	20,8	6,8	33,5	41,4
-1,0	-6,8	-0,4	-0,4	-1,2	-0,1	-1,5	-0,2	-40,3	-1,2	-0,6	-0,5	-1,9
0,2	0,9	0,0	0,1	0,2	0,1	0,2	0,2	3,9	0,1	0,1	0,1	0,2
-0,1	-1,6	0,0	-0,1	-1,3	-0,1	0,0	0,0	-2,2	-0,1	-0,2	0,0	-0,3
306,3	1.148,8	88,3	139,3	366,8	119,4	236,9	179,6	4.115,9	221,5	70,1	187,7	179,1
-1,7	-7,3	-1,0	-0,9	-1,5	-2,1	-1,7	-1,8	-28,2	-1,5	-1,1	-2,7	-3,9
63,7	123,9	20,8	26,0	55,6	15,9	55,5	31,5	368,1	40,9	32,9	36,6	38,2
-0,8	-3,2	-0,5	-0,5	-1,1	-0,3	-1,1	-0,7	-6,1	-0,7	-0,3	-0,5	-0,9
-2,1	-8,6	-1,1	-1,8	-2,8	-0,8	-2,7	-1,4	-23,2	-2,2	-0,9	-1,1	-2,2
-0,8	-6,6	-1,2	-1,2	-1,5	-1,0	-2,3	-1,3	-16,5	-1,5	-0,4	-1,7	-1,7
2,2	9,4	0,8	1,4	3,0	1,8	3,9	2,6	21,5	3,4	0,6	1,8	2,9
-0,6	-5,2	-0,1	-0,5	-2,1	-0,1	-0,7	-0,5	-21,6	-1,7	-0,2	-0,2	-1,8
0,0	-0,2	0,0	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	-1,7	0,0	0,0	0,0	-0,2

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Πίνακας 7 Αποτελέσματα Ανάλυσης Shift - Share

Περιφερειακή μετατόπιση													
Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	Κεντρική Μακεδονία	Δυτική Μακεδονία	Ήπειρος	Θεσσαλία	Ιόνια Νησιά	Δυτική Ελλάδα	Στερεά Ελλάδα	Αττική	Πελοπόννησος	Βόρειο Αιγαίο	Νότιο Αιγαίο	Κρήτη	
0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1,7	0,5	-2,1	-	0,1	-	0,4	-0,6	-0,3	0,1	-0,1	-0,1	-0,1	0,3
1,6	8,0	0,2	-5,4	-7,9	-1,9	1,4	-0,6	4,6	2,4	-0,7	-1,7	0,0	0,0
0,0	-1,2	2,1	-0,1	0,0	-1,0	0,0	0,3	-0,6	-0,2	-0,2	0,3	0,7	0,7
0,0	2,2	0,0	-0,7	0,7	-	0,8	-0,1	-3,6	-0,1	0,1	-0,1	0,7	0,7
-0,3	-5,2	0,0	-0,1	3,7	0,6	1,2	0,1	3,1	-3,5	-0,4	0,6	0,3	0,3
3,6	7,0	-1,2	0,5	7,2	-1,9	0,0	2,9	-25,8	4,6	1,6	-5,4	6,9	6,9
1,1	-0,3	0,0	-0,4	-3,0	0,5	-1,4	0,7	0,3	2,2	1,5	1,9	-2,9	-2,9
-1,3	-7,9	-1,1	1,8	-3,0	2,1	-4,9	0,5	8,6	0,2	2,4	3,7	-1,1	-1,1
-0,6	1,8	0,1	0,3	-1,0	0,2	0,4	0,1	0,8	-0,6	-0,5	-0,3	-0,9	-0,9
-1,1	-3,2	0,2	-0,3	1,8	0,0	-1,0	0,6	3,4	0,5	-0,2	-0,9	0,4	0,4
0,1	0,0	-	0,1	-0,9	0,2	-	-	0,0	0,0	-0,2	-	0,6	0,6
-1,2	0,4	-0,1	2,2	0,0	-1,0	-1,7	2,0	-5,4	1,5	1,4	-0,1	2,1	2,1
1,5	0,1	-0,2	1,0	0,5	0,4	-1,0	0,0	-0,6	-1,4	-0,3	-0,6	0,6	0,6
4,3	1,1	3,0	1,1	-0,1	-1,7	-0,7	1,9	-11,5	1,8	0,1	-3,2	4,0	4,0
1,1	-9,0	-3,4	0,9	5,0	1,5	-5,5	-0,6	5,8	2,1	-0,9	-0,8	3,8	3,8
1,0	2,7	-1,4	2,1	4,9	-0,5	-0,9	1,0	-9,7	-1,1	0,8	-1,6	2,8	2,8
0,2	-1,3	-0,5	0,3	-0,3	-0,2	-0,9	-0,6	3,2	1,5	0,0	-1,1	-0,3	-0,3
0,2	-1,6	0,8	0,0	0,6	-0,9	-2,4	-1,7	3,7	2,5	0,4	-1,1	-0,3	-0,3
0,5	-2,5	0,1	-0,1	-0,3	0,4	0,0	0,2	0,1	1,0	-0,1	0,6	0,1	0,1
-	-0,2	-	0,2	-	-	-	-	-0,7	-	-	-	0,4	0,4

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

4.4 Αποτίμηση της Μεθόδου και Τελικά Συμπεράσματα

Η απασχόληση είναι μια κύρια οικονομική μεταβλητή της οποίας η εξέλιξη έχει δείξει διαφορετική δυναμική εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (στο επίπεδο της απασχόλησης δεν υπάρχει σύγκλιση σε υψηλό επίπεδο στην ΕΕ - η κάθε περιφέρεια διαφέρει ως προς το επίπεδο ανάπτυξης άρα και επενδύσεων παραγωγής επομένως και απασχόλησης). Πρόσφατα στοιχεία έχουν δείξει τη σημασία των διαφορετικών κλάδων της οικονομίας όπως η βιομηχανία, ο τουρισμός κλπ, στην εξήγηση της περιφερειακής ανάπτυξης. Υπό αυτήν την έννοια, η ανάλυση shift share έχει θεωρηθεί εξαιρετικά χρήσιμη τεχνική και αναπτύχθηκε για την ερμηνεία της περιφερειακής ανάπτυξης σε τρία συστατικά: το εθνικό αποτέλεσμα, το φαινόμενο μείγματος βιομηχανίας και το ανταγωνιστικό αποτέλεσμα. Αν και η ανάλυση shift share έχει χρησιμοποιηθεί στην εξήγηση των διαφορών ανάπτυξης μεταξύ των περιφερειών, όμως αυτή η μέθοδος δεν επιτρέπει τη δοκιμή υποθέσεων.

Ως εκ τούτου, Ως εκ τούτου, τα στοχαστικά μοντέλα αποφάσεων έχουν αναπτυχθεί ως επέκταση της κλασικής shift share ανάλυσης, επιτρέποντας την διεξαγωγή συμπερασμάτων και αποτελούν εξίσου σημαντικά εργαλεία πρόβλεψης. Η απασχόληση στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αποτελεί πηγή απόκλισης των

περιφερειακών και τομεακών διαφορών. Για αυτό το λόγο, η ανάπτυξη μιας συντονισμένης στρατηγικής για την απασχόληση έχει καθοριστεί ως στόχος στο άρθρο VIII της Συνθήκης ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Έκτοτε, έχουν γίνει πολλές προσπάθειες για τη διαμόρφωση κατάλληλων στρατηγικών, τον καθορισμό των κατευθυντήριων γραμμών και ανάλογων συστάσεων προς τα κράτη μέλη, όπως είναι και η χώρα μας. Η πολιτική ατζέντα της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την απασχόληση καθορίστηκε στη Λισαβόνα Σύνοδος κορυφής (άνοιξη 2000) στο πλαίσιο του στρατηγικού στόχου «να διασφαλίσει την αιεφόρο ανάπτυξη, την πλήρη απασχόληση και μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή» και επιβεβαιώθηκε από τα Ευρωπαϊκά Συμβούλια έως τη Βαρκελώνη (2002).

Η ύπαρξη διαφορετικών περιφερειακών και τομεακών επιδόσεων στις αγορές εργασίας εντός της ΕΕ έχουν παρουσιαστεί σε πολλά πρόσφατα έργα. Αυτές οι έρευνες περιέχουν μια μεγάλη ποικιλία στατιστικών τεχνικών που παρέχουν χρήσιμα στοιχεία για τους καθοριστικούς παράγοντες της ανεργίας και τις επιπτώσεις και την αποτελεσματικότητα των εθνικών και περιφερειακών πολιτικών. Η ανάλυση shift share σηματοδότησε από την αρχή της εφαρμογής της μια μεγάλη επιτυχία στην περιφερειακή επιστήμη, λόγω της μεγάλης ποικιλίας των δυνατοτήτων της. Αυτή η τεχνική είναι μια μέθοδος για τον προσδιορισμό των στοιχείων που εξηγούν τις διαφορές στα οικονομικά μεγέθη.

Από θεωρητική άποψη, η ανάλυση shift share είναι μια σύνθεση δύο ιδεών. Το πρώτο από αυτά συνδέεται με τη θεωρία της Οικονομικής ανάπτυξης, αντανακλώντας τη σχέση μεταξύ της οικονομικής ανάπτυξης και της τομεακής σύνθεσης (τι είδους δραστηριότητες έχει η κάθε οικονομία). Πιο συγκεκριμένα, οι λιγότερο ανεπτυγμένες οικονομίες χαρακτηρίζονται από υψηλό πρωτογενή τομέα, ενώ οι κλάδοι που συνήθως ωθούν την οικονομική ανάπτυξη στις πιο ανεπτυγμένες οικονομίες χαρακτηρίζονται από υψηλή εξειδίκευση στις υπηρεσίες. Στο συμπέρασμα ότι υπάρχει ανθρώπινο δυναμικό με υψηλό επίπεδο σπουδών το οποίο δεν αξιοποιείται οδηγεί και η συσχέτιση των οικονομικών επιδόσεων των περιφερειών με το μορφωτικό επίπεδο του ανθρώπινου δυναμικού. Η περιφέρεια

του Ν. Αιγαίου με 71,2% της απασχόλησης στις υπηρεσίες έχει το δεύτερο μικρότερο ποσοστό υψηλού μορφωτικού επιπέδου των ηλικιών 25 με 64 ετών. Στην Κρήτη το ποσοστό είναι πολύ υψηλό – 15,5%, ενώ οι υπηρεσίες απορροφούν μόνο το 50,4% της απασχόλησης. (Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2019)

Το δεύτερο γεγονός που επικεντρώνεται η ανάλυση shift-share, βασίζεται στις υπάρχουσες διαρθρωτικές διαφορές μεταξύ των οικονομιών των διαφόρων περιφερειακών ερευνών. Δεδομένου ότι υπάρχει η ανάγκη να εξηγηθεί μια αλλαγή, μπορεί να αποδοθεί στις διαφορές στην αρχική διαθεσιμότητα των πόρων, αλλά παρά όλα αυτά δεν περιλαμβάνει τα πλεονεκτήματα ή τα μειονεκτήματα που σχετίζονται μετά κόστος τοποθεσίας και μεταφοράς:

Η περιφερειακή ανταγωνιστική συνιστώσα μας δείχνει πόσο μεγάλο μέρος της αλλαγής στις θέσεις εργασίας σε μια δεδομένη περιφέρεια είναι το αποτέλεσμα κάποιου ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος σε κάποιο κλάδο ή κλάδους (που οφείλεται στην παραγωγικότητα και την ανταγωνιστικότητα - σε οικονομικούς παράγοντες όπως φθηνές πρώτες ύλες, η τεχνολογία, το υψηλό επίπεδο παροχής υπηρεσιών, κλίμα) της Περιφέρειας που εξετάζουμε.

Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η ανταγωνιστική συνιστώσα μετράει την αλλαγή στις θέσεις εργασίας που συμβαίνει ανά κλάδο και περιφέρεια. Η βασική χρήση της ανάλυσης shift-share είναι να αποφύγουμε μια βιαστική και λανθασμένη ερμηνεία του αριθμού των κενών θέσεων εργασίας. (Δηλαδή πού οφείλονται οι κενές θέσεις εργασίας σε χαμηλή ανάπτυξη του κλάδου - ή σε ακριβώς το αντίθετο, δηλαδή να έχει ένα κλάδος τόσο μεγάλη ανάπτυξη που να μην υπάρχει διαθέσιμο προσωπικό που να ζητά εργασία (να έχουνε όλοι οι εργαζόμενοι στη συγκεκριμένη περιφέρεια απορροφηθεί).

Καταλήγοντας, θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι οι κύριοι περιορισμοί της μεθόδου shift-share επικεντρώνονται σε ανησυχίες όπως η χρονική περίοδος υπό εξέταση, το θεωρητικό υπόβαθρο και οι προγνωστικές δυνατότητες της τεχνικής (Yasin, Alavi, Sobral και Lisboa, 2004). Η μελλοντική έρευνα θα τροποποιήσει τις

απαντήσεις σχετικά με το COVID-19, ωστόσο, η πανδημία μέσω της εφαρμογής της μεθόδου φαίνεται να συνδέεται σε τοπικά, πολιτιστικά και κοινωνικοοικονομικά πλαίσια, τα οποία πρέπει πάντα να λαμβάνονται υπόψη κατά τη διαμόρφωση δημόσιων πολιτικών: όμως τέτοιες πτυχές δεν εξετάστηκαν ωστόσο στην παρούσα εργασία και θα μπορούσαν να αποτελέσουν αντικείμενο επόμενων ερευνών.

5. ΤΕΛΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Με βάση τα δεδομένα της ανάλυσης, καθίστανται απαραίτητες πιο δραστικές παρεμβάσεις που θα προωθούν στη μεσοπρόθεσμη αναδιάρθρωση της οικονομίας. Αυτό προϋποθέτει τα εξής: (i) έμφαση στους κλάδους υψηλότερης παραγωγικότητας και πιο ανεπτυγμένης τεχνολογίας και (ii) εξωστρεφή προσανατολισμό ώστε η ανάπτυξη να τροφοδοτείται από τη μεγέθυνση των αγορών του εξωτερικού.

Η αναδιάρθρωση που θα κάνει την ελληνική οικονομία πιο ανθεκτική, περιλαμβάνει την ενίσχυση κύριων παραγωγικών κλάδων, προς τον ποιοτικό τουρισμό, τη μεταποίηση τροφίμων με βάση αγροτικά προϊόντα υψηλής ποιότητας και τη βελτίωση της αποδοτικότητας της ενέργειας. Στη συνέχεια, περιλαμβάνει την ανάδειξη αναδυόμενων υπο-κλάδων, όπου υφίσταται δυνατότητα συγκριτικού πλεονεκτήματος και τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος έτσι ώστε να καταστεί πιο ελκυστικό για πραγματοποίηση επενδύσεων, καθώς και η υιοθέτηση μέτρων στήριξης της επιχειρηματικότητας και της βελτίωσης των δεξιοτήτων συνιστούν κάποιες μεταρρυθμίσεις που αν εφαρμοστούν, θα ανοίξουν τον δρόμο για την υλοποίηση των ανωτέρω αναδιαρθρώσεων. Οι προαναφερθείσες μεταρρυθμίσεις είναι εκ των ων ουκ άνευ για την ισχυροποίηση της ανταγωνιστικότητας, που είναι το κλειδί για τη ριζική αλλαγή της οικονομίας.

Οι μεταρρυθμίσεις που ανήκουν στην πρώτη κατηγορία έχουν οριζόντιο χαρακτήρα και δεν επηρεάζουν ιδιαίτερα το δημοσιονομικό κόστος. Αφορούν, παραδείγματος χάριν, μια ευρεία γκάμα διαδικασιών που στοχεύουν στη ριζική απλοποίηση των διαδικασιών για την έγκριση επενδύσεων και τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων, την

εκλογίκευση και απλούστευση του ρυθμιστικού πλαισίου της επιχειρηματικότητας, την εναρμόνιση των προδιαγραφών χρήσης γης με τις ανάγκες της αγοράς καθώς και την μείωση του χρόνου για τη διεκπεραίωση των δικαστικών υποθέσεων. Στη διεθνή κατάταξη για την ποιότητα του επιχειρηματικού περιβάλλοντος που διενεργεί η Παγκόσμια Τράπεζα, η Ελλάδα κατέχει την 79η θέση, καταλαμβάνοντας την προτελευταία μεταξύ των χωρών της ΕΕ μετά τη Μάλτα. Ωστόσο, σημαντική υστέρηση διαπιστώνεται σε τομείς όπως η αδειοδότηση των οικοδομών, η καταχώριση ακίνητης περιουσίας (κτηματολόγιο), η εξασφάλιση πιστώσεων, η διευθέτηση των φορολογικών υποχρεώσεων και η κατοχύρωση των συμβάσεων.

Το δημοσιονομικό κόστος εντοπίζεται στη δεύτερη κατηγορία μεταρρυθμίσεων. Μπορεί να περιλαμβάνει, για παράδειγμα, επιχορηγήσεις για εξοπλισμό με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας και την παραγωγή προϊόντων ανώτερης τεχνολογίας, φορολογικές ελαφρύνσεις για νέες επιχειρήσεις σε κλάδους αιχμής και ενισχύσεις για την περαιτέρω δημιουργία κέντρων καινοτομίας. Σπουδαίο ρόλο διαδραματίζει επίσης η ενίσχυση των προγραμμάτων κατάρτισης και δια βίου μάθησης, για την απόκτηση δεξιοτήτων κατάλληλων που θα συμβάλλουν στην αναδιάρθρωση της οικονομίας.

Οι περίοδοι όπου είναι συνυφασμένες με κρίση, όπως αυτή που διανύουμε, ευνοούν τις παρεμβάσεις και μεταρρυθμίσεις με στόχο την οικονομική αναδιάρθρωση, καθώς σχετικές μελέτες καταδεικνύουν ότι στις χώρες του Ο.Ο.Σ.Α η χρηματοπιστωτική κρίση το 2007-11 συνέβαλε τα μέγιστα στην προώθηση δομικών μεταρρυθμίσεων που ήταν προ πολλού απαραίτητες. Οι παρεμβάσεις όμως που έχουν οικονομικό κόστος, θα πρέπει να ιεραρχηθούν λαμβάνοντας υπόψη τα μέτρα παθητικού χαρακτήρα για την αντιμετώπιση της κρίσης.

Θα συμβάλλει επίσης και ο σχεδιασμός κατάλληλων κινήτρων, όπως η στήριξη του εισοδήματος των ανέργων να βασίζεται στην ενεργό συμμετοχή μέσω προγραμμάτων αναβάθμισης δεξιοτήτων που θα είναι σχεδιασμένα με τα απαραίτητα εχέγγυα ποιότητας. Τέλος, οι διαθέσιμοι ευρωπαϊκοί πόροι στήριξης της Περιφερειακής Ανάπτυξης θα πρέπει να αξιοποιηθούν πλήρως των, προκειμένου να

χρηματοδοτηθούν οι απαραίτητες παρεμβάσεις. Εφόσον δρομολογηθεί η αναδιάρθρωση της οικονομίας, αυτή θα οδηγήσει τρόπον τινά στα απαραίτητα αντισώματα ώστε η οικονομία να βγει πιο δυνατή στην επόμενη προγραμματική περίοδο.

Η Shift-share, που εφαρμόστηκε στην παρούσα εργασία, είναι μια ευρέως χρησιμοποιούμενη τεχνική - παρά τις αδυναμίες της - για την ανάλυση των περιφερειακών οικονομιών. Ως μεθοδολογία, η shift-share αποτελείται από μαθηματικά μοντέλα που βασίζονται στην ανάλυση διαφορών και θεωρητικά μοντέλα πληροφοριών. Η χρησιμότητα της μεθόδου shift-share είναι ότι χρησιμοποιούνται στην ανάλυση συγκεντρωτικών, πινάκων δεδομένων στον περιφερειακό σχεδιασμό, τη γεωγραφία και την περιφερειακή επιστήμη. Επιπλέον, το πιθανό μερίδιο μετατόπισης επιτρέπει στον ερευνητή να ελέγξει ποσοτικά τις υποθέσεις σχετικά με τις αλλαγές στην απασχόληση ή την προστιθέμενη αξία ανά περιοχή ή τομέα.

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η γεωργία, η μεταποίηση και οι υπηρεσίες και η μεταποίηση αποτελούν τους τομείς αιχμής της οικονομίας των ελληνικών περιφερειών. Οι τρεις τομείς παρουσίασαν απασχόληση που αυξήθηκε οριακά ή παρέμεινε σταθερή εντός της περιόδου των 5 υπό εξέταση ετών, και παρά τις μακροοικονομικές επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης του 2008, από την οποία η ελληνική οικονομία φάνηκε να ανακάμπτει από το 2016 και μετά. Οι τομείς χονδρικής και λιανικής και κατασκευών παρουσίασαν αρνητική οικονομική ανάπτυξη. Προσδιορισμός των επενδυτικών προτεραιοτήτων σε αυτούς τους δυνητικούς τομείς και εφαρμογή ενός ολοκληρωμένου σχεδίου περιφερειακής ανάπτυξης θα επιταχύνει σίγουρα την οικονομική ανάπτυξη ελληνικών περιφερειών, αλλά αυτό αποτελεί αντικείμενο περαιτέρω έρευνας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

2015	08: Α. Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	465.7	12.90%
2015	08: Β. Ορυχεία και λατομεία	10.4	0.29%
2015	08: Γ. Μεταποίηση	334.5	9.26%
2015	08: Δ. Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού	26.3	0.73%
2015	08: Ε. Παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση απόβλητων	23.1	0.64%
2015	08: ΣΤ. Κατασκευές	145.2	4.02%
2015	08: Ζ. Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων	660.8	18.30%
2015	08: Η. Μεταφορά και αποθήκευση	168.3	4.66%
2015	08: Θ. Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης	325.5	9.02%
2015	08: Ι. Ενημέρωση και επικοινωνία	72.9	2.02%
2015	08: Κ. Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	88.2	2.44%
2015	08: Λ. Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	6.0	0.17%
2015	08: Μ. Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	208.6	5.78%
2015	08: Ν. Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	85.5	2.37%
2015	08: Ξ. Δημόσια διοίκηση και άμυνα. υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	312.7	8.66%
2015	08: Ο. Εκπαίδευση	294.0	8.14%
2015	08: Π. Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας	214.2	5.93%
2015	08: Ρ. Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία	45.2	1.25%
2015	08: Σ. Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	74.4	2.06%
2015	08: Τ. Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών	46.9	1.30%
2015	08: Υ. Δραστηριότητες ετερόδικων οργανισμών και φορέων	2.1	0.06%
2015	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ	3,610.7	

Μεταβολή 2019 - 2015	Εθνικό μερίδιο												
	Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	Κεντρική Μακεδονία	Δυτική Μακεδονία	Ήπειρος	Θεσσαλία	Ιόνια Νησιά	Δυτική Ελλάδα	Στερεά Ελλάδα	Αττική	Πελοπόννησος	Βόρειο Αιγαίο	Νότιο Αιγαίο	Κρήτη
Μεταβολή 2019 - 2015													
-2.59%	4.7	7.2	1.3	1.8	4.6	0.6	4.1	3.8	1.1	5.1	1.0	0.8	2.8
19.99%	0.1	0.1	0.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
12.73%	1.5	5.8	0.5	0.8	2.1	0.3	1.0	2.7	10.3	0.9	0.3	0.5	1.2
12.75%	0.1	0.3	0.2	0.0	0.0	0.1	0.1	0.1	1.0	0.2	0.0	0.0	0.1
43.46%	0.1	0.3	0.0	0.1	0.2	0.0	0.0	0.1	0.9	0.1	0.0	0.1	0.1
1.68%	0.4	1.9	0.4	0.5	0.5	0.3	0.9	0.5	4.0	0.9	0.2	0.7	1.0
4.70%	2.6	9.3	1.0	1.4	2.8	1.2	2.8	2.4	22.5	2.3	0.8	2.6	3.2
22.87%	0.3	2.2	0.2	0.3	0.7	0.2	0.6	0.5	7.1	0.4	0.2	0.5	0.8
17.30%	1.4	4.0	0.5	0.8	1.7	1.2	1.6	1.2	7.5	1.5	0.5	2.4	2.9
40.13%	0.1	0.7	0.0	0.0	0.1	0.0	0.2	0.0	4.4	0.1	0.1	0.1	0.2
-4.56%	0.2	1.0	0.0	0.1	0.2	0.1	0.3	0.2	4.6	0.2	0.1	0.2	0.2
-16.07%	0.0	0.1	0.0	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0	0.2	0.0	0.0	0.0	0.0
4.58%	0.7	2.7	0.2	0.3	0.9	0.3	0.6	0.4	9.7	0.5	0.2	0.4	0.4
6.31%	0.2	0.9	0.1	0.1	0.2	0.3	0.2	0.2	3.6	0.2	0.1	0.3	0.5
9.21%	1.8	3.5	0.6	0.7	1.6	0.5	1.6	0.9	10.5	1.2	0.9	1.0	1.1
9.17%	1.2	4.6	0.7	0.8	1.7	0.5	1.6	1.0	9.0	1.0	0.4	0.7	1.3
15.96%	0.7	3.0	0.4	0.6	1.0	0.3	0.9	0.5	8.1	0.8	0.3	0.4	0.8
18.79%	0.1	0.7	0.1	0.1	0.2	0.1	0.2	0.1	1.7	0.1	0.0	0.2	0.2
10.97%	0.2	1.1	0.1	0.2	0.3	0.2	0.4	0.3	2.4	0.4	0.1	0.2	0.3
-46.79%	0.1	0.6	0.0	0.1	0.2	0.0	0.1	0.1	2.4	0.2	0.0	0.0	0.2
101.51%	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

“A Shift-Share Analysis Approach to Understanding the Dynamic of the Portuguese Tourism Market.” *Https://Www.Researchgate.Net/Publication/271904141_A_Shift-Share_Analysis_Approach_to_Understanding_the_Dynamic_of_the_Portuguese_Tourism_Market*, 2004, www.researchgate.net/publication/271904141_A_Shift-Share_Analysis_Approach_to_Understanding_the_Dynamic_of_the_Portuguese_Tourism_Market.

Https://Www.Statistics.Gr/El/Statistics/-/Publication/SPO18/-. www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SPO18/-. Accessed 1 Mar. 2021.

“*Https://Www.Statistics.Gr/El/Statistics/Agr*.” *Https://Www.Statistics.Gr/El/Statistics/Agr*, 5 May 2021, www.statistics.gr/el/statistics/agr.

“*Https://Eacea.Ec.Europa.Eu/National-Policies/Eurydice/Content/Population-Demographic-Situation-Languages-and-Religions-33_el*.” *Https://Eacea.Ec.Europa.Eu/National-Policies/Eurydice/Content/Population-Demographic-Situation-Languages-and-Religions-33_el*, 23 Apr. 2021, eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/population-demographic-situation-languages-and-religions-33_el.

“*Www.Statistik.Uni-Dortmund.de > UseR-2008 > Slides*.” *Zacommer Grassetti*, 2008, www.statistik.uni-dortmund.de.

“[Www.Statistics.Gr](http://www.statistics.gr) › [the-Greek-Economy](http://www.statistics.gr) Η Ελληνική Οικονομία - ELSTAT.”

Www.Statistics.Gr › the-Greek-Economy Η Ελληνική Οικονομία - ELSTAT, 2015,
www.statistics.gr.

A New Shift-Share Method, 2014. Lionel Artige, Leif van Neuss. 10.1111/grow.12065

Growth and Change Analysis of Regional Economic Sector Shift And Growth in Palopo City

Based On Shift Share Application, 2019, 10.22587/aeb.2019.13.11.7

GeoJournal, Spatial Contagion Analysis of Port Exports to China Based on Spatial Shift-

Share Models and Export Growth Forecast with Constant Market Share and Shift-

Share Analysis Combined, 2020, Soo-Won Mo, Kwang-Bae Lee. 10.29331

[/jkraic.2020.6.20.3.1](http://jkraic.2020.6.20.3.1)

“[Http://Mibes.Teilar.Gr/Proceedings/2008/Oral/Polyzos-Minetos.Pdf](http://Mibes.Teilar.Gr/Proceedings/2008/Oral/Polyzos-Minetos.Pdf).”

Http://Mibes.Teilar.Gr/Proceedings/2008/Oral/Polyzos-Minetos.Pdf, 2008,
mibes.teilar.gr/proceedings/2008/oral/Polyzos-Minetos.pdf.

“[Http://Users.Ntua.Gr/Jmilios/Oikonomia_Eikostos1ab.Pdf](http://Users.Ntua.Gr/Jmilios/Oikonomia_Eikostos1ab.Pdf).”

Http://Users.Ntua.Gr/Jmilios/Oikonomia_Eikostos1ab.Pdf, 2001.

http://users.ntua.gr/jmilios/Oikonomia_Eikostos1ab.pdf,

users.ntua.gr/jmilios/Oikonomia_Eikostos1ab.pdf.

“[Http://Repository.Library.Teimes.Gr/Xmlui/Bitstream/Handle/](http://Repository.Library.Teimes.Gr/Xmlui/Bitstream/Handle/), 20 Feb. 2021,

repository.library.teimes.gr

“The Impact of Clean Energy Investments on the Greek Economy: An Input–Output Analysis

(2010–2020) M. Markaki a , A. Belegri-Roboli a , P. Michaelides a , S. Mirasgedis

b,n , D.P. Lalas c.” *The Impact of Clean Energy Investments on the Greek Economy:*

An Input–Output Analysis (2010–2020) M. Markaki a , A. Belegri-Roboli a , P.

Michaelides a , S. Mirasgedis b,n , D.P. Lalas c, 2013. The impact of clean energy investments on the Greek economy: An input–output analysis (2010–2020) M.

Markaki a , A. Belegri-Roboli a , P. Michaelides a , S. Mirasgedis b,n , D.P. Lalas c, www.elsevier.com.

“GREECE Macro Flash GDP Q2:2020.” *GREECE Macro Flash GDP Q2:2020*, 2020.

GREECE Macro Flash GDP Q2:2020, www.nbg.gr.

“https://www.ekdd.gr/ekdda/files/ergasies_esdd/9/13/3/467.pdf.”

https://www.ekdd.gr/ekdda/files/ergasies_esdd/9/13/3/467.pdf, 2000,

www.ekdd.gr/ekdda/files/ergasies_esdd/9/13/3/467.pdf.

B. ΕΛΛΗΝΙΚΗ

“Γ.Ι.ΞΑΝΘΟΣ ΚΩΝ/ΝΑ Δ. ΨΙΜΑΡΝΗ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΑ ΣΕΝΑΡΙΑ [https:// Apothesis .](https://Apothesis.Lib.Hm)

Lib .Hm.” <https://Apothesis.Lib.Hm>, 2020.

Μηλιός, Γ.: Ο ελληνικός κοινωνικός σχηματισμός. Από τον επεκτατισμό στην
καπιταλιστική ανάπτυξη, Κριτική, Αθήνα 2000.

INE-ΓΣΕΕ, *Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση*, Ετήσια Έκθεση, Αθήνα 2008.

“[Http://Iobe.Gr/Docs/Research/RES_05_F_21102020_REP_GR.Pdf.](http://Iobe.Gr/Docs/Research/RES_05_F_21102020_REP_GR.Pdf)”

[Http://Iobe.Gr/Docs/Research/RES_05_F_21102020_REP_GR.Pdf](http://Iobe.Gr/Docs/Research/RES_05_F_21102020_REP_GR.Pdf), 2020,

[iobe.gr/docs/research/RES_05_F_21102020_REP_GR.pdf.](http://iobe.gr/docs/research/RES_05_F_21102020_REP_GR.pdf)

“[https://Ec.Europa.Eu/Eurostat/Statistics-Explained/Index.Php? Title=National _accounts](https://Ec.Europa.Eu/Eurostat/Statistics-Explained/Index.Php?Title=National_accounts_and_GDP/El)

[_and_GDP/El.” \[https://Ec.Europa.Eu/Eurostat/Statistics-Explained /Index. Php?Title\]\(https://Ec.Europa.Eu/Eurostat/Statistics-Explained/Index.Php?Title\)](https://Ec.Europa.Eu/Eurostat/Statistics-Explained/Index.Php?Title)

[= National_accounts_and_GDP/El](https://Ec.Europa.Eu/Eurostat/Statistics-Explained/Index.Php?Title), 2020”

*ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΣΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ Έκθεση Για Το Μηχανισμό Επαγρύπνησης ,2020 , eur-
lex.europa.eu/legal content/EL/TXT/?uri=CELEX:52013DC0790.*

[https://Ec.Europa.Eu/Regional_policy/Sources/Docoffic/Official/Reports/Cohesion7/7cr_el.
Pdf.](https://Ec.Europa.Eu/Regional_policy/Sources/Docoffic/Official/Reports/Cohesion7/7cr_el.Pdf)

“[https://Insete.Gr/Meletes/2004_COVID-19_Greek_Tourism.Pdf.](https://Insete.Gr/Meletes/2004_COVID-19_Greek_Tourism.Pdf)”

https://Insete.Gr/Meletes/2004_COVID-19_Greek_Tourism.Pdf, 2020,

[insete.gr/meletes/2004_COVID-19_Greek_Tourism.pdf.](http://insete.gr/meletes/2004_COVID-19_Greek_Tourism.pdf)

“[https://Www.Lawspot.Gr/Nomika-Nea/Epiptoseis-Tis-Pandimias-Covid-19-Stin-](https://Www.Lawspot.Gr/Nomika-Nea/Epiptoseis-Tis-Pandimias-Covid-19-Stin-Oikonomia-Tis-Ee-Oratos-o-Kindynos-Dieyrnsis-Toy)

[Oikonomia-Tis-Ee-Oratos-o-Kindynos-Dieyrnsis-Toy.”](https://Www.Lawspot.Gr/Nomika-Nea/Epiptoseis-Tis-Pandimias-Covid-19-Stin-Oikonomia-Tis-Ee-Oratos-o-Kindynos-Dieyrnsis-Toy)

[https://Www.Lawspot.Gr/Nomika-Nea/Epiptoseis-Tis-Pandimias-Covid-19-Stin-](https://Www.Lawspot.Gr/Nomika-Nea/Epiptoseis-Tis-Pandimias-Covid-19-Stin-Oikonomia-Tis-Ee-Oratos-o-Kindynos-Dieyrnsis-Toy)

Oikonomia-Tis-Ee-Oratos-o-Kindynos-Dieyrnsis-Toy, 14 Mar. 2021,
www.lawspot.gr/nomika-nea/epiptoseis-tis-pandimias-covid-19-stin-oikonomia-tis-ee-oratos-o-kindynos-dieyrnsis-toy.

“https://www.pwc.com/gr/en/publications/Greece_Covid_Report.Pdf.”

https://www.pwc.com/gr/en/publications/Greece_Covid_Report.Pdf, 2020,
www.pwc.com/gr/en/publications/Greece_Covid_Report.pdf.

“[https://www.naftemporiki.gr/Documents/1708352/Ereuna-Ime-Gsebee-Gia-Tin-](https://www.naftemporiki.gr/Documents/1708352/Ereuna-Ime-Gsebee-Gia-Tin-Pandimia)

Pandimia.” *https://www.naftemporiki.gr/Documents/1708352/Ereuna-Ime-Gsebee-Gia-Tin-Pandimia*, 2021, www.naftemporiki.gr/documents/1708352/ereuna-ime-gsebee-gia-tin-pandimia.

“Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία Δελτίο 2015 /Σεπτέμβρης 2016 /Φυσική Κίνηση

Πληθυσμού.” *Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία Δελτίο 2015 /Σεπτέμβρης 2016 /Φυσική Κίνηση Πληθυσμού*, 12 May 2021, www.statistics.gr.

Σαγιάς Ι. (2012). «Χωρικές, Οικονομικές, Κοινωνικές και Περιβαλλοντικές Διαστάσεις της Ανάπτυξης και του Σχεδιασμού». Πανεπιστημιακές Σημειώσεις, Δ.Π.Μ.Σ. «Περιβάλλον και Ανάπτυξη», Ε.Μ.Π., Αθήνα, 2012.

